

THEGANUS

TREVIRENSIS ECCLESIE CHOREPISCOPI.

NOTITIA HISTORICA.

(Agud, Palmarium, Biblioth. med. et inf. Latinitatis.)

Theganus, Trevirensis Ecclesie chorepiscopus sec. IX scripsit librum de Gestis Ludovici Pii usque ad annum 857, vere magis, ut Miræus iudicat, quam credite. Editus est cum aliis Franciarum rerum scriptoribus a Petro Pithæo, nec non in Scriptioribus rerum German., qui Culpish, vel etiam Schilleri nomen præferunt, pag. 69.

Exemplum multo auctius Pithæo asservat bibl. Vindobonensis, teste Lambecio tom. II, pag. 391. Scripsi quoque epistolam ad Hattohelm in est. Lem. Megastinum, cum in libris Alcuini de Trinitate mitteret, editam in Collectione amplissima Edm. Martene et Ursini Durand, tom. I, pag. 84.

THEGANI

VITA LUDOVICI IMPERATORIS.

(Pertz, Mon. Germ.)

PERTZII MONITUM PRÆVIUM.

Auctorem operis subsequenti clericum fuisse, et nobilitatem nobilis ejustam familie filium, cum ex apto opere, tum ex capitibus 3, 20 et 50, cognoscimus; Theganum, natione Francum et chorepiscopum Trevirensis Ecclesie præfixa eidem Walafridi Strabonis præfatio nominat. Exstat ejusdem ad Hattohelm, cum ei librum Alcuini de Trinitate mitteret, epistola, et Walafridi Strabonis versus ad eum ex persona Tattonis, magistri sui Augiensis, quorum hos ex Canisii Lectionibus antiquis, tom. VI, pag. 645; Hæm ex Amplissima Martenii et Durandi Collectione, tom. I, pag. 84, hic iterum præferimus.

Quærimos obæte, nos ne tradentes amatis
Westro doctores velle in vobis
Sic equidem vobis, varis au lebrim loqui
Dona salutis nem mittere suppliciter
Majestas divina tibi potest condere in dextera
Et faciat in regna poli cætera
Nunc valeas, vigeas meritis per sæcula pollens
Sæpe memores nostri, nosque tupe in
Hæc tibi edidit.
Suscipe parva tui, præsul sanctissime Degan
Magna Strabonis que tibi in dextera
Sis memos in præfatis, reddis dum non
Strabonis, memor est semper et ipse tui.
Carmina pygmæ mittim, simul alique præcatis
Dum sacra mentis imperatoris
Amen.

Hic tibi versiculis doctor sanctissime Degan
Tatto humilis mittit verba salutis qvans.
Ator in ambiguis variè moderantibus rebus
Utrum pauca loquar, an potius silam
Scribere, cogit enim dilectio nutua memet,
Sed vereor ne non dem tibi digna, Pater, talia
Anllus inferno, quamvis repedaverit imo
Exerat aut magnus ora faceta Plato
Litus aut Titus secum ferat ipse Catonem,
Vel linguam teretem Sapho loquax terebret,
Non poterunt unquam laudum miranda tuarum
Digne proferri, sunt quia multa satis.
Miramur merito sapientis munera mentis,
Doctrinam, mores, carmina, dicta, animum.
Nec minus exterius miramur sancta staturæ
Incrementa tuæ, membra, manus, faciem.
Nos parvos, humiles, murem si forma subegit,
Vosque gigantem esse gloria molis habet.
His sed sepositis tota virtute precamur
Ne laceres versus, præsul amate, datos.
Sed potius scriptis recinentia scripta ministres,
Quis nos correptos admoveas, petimns.
Quin etiam dabimus puerorum pauca legenda
Hic joca nostrorum, ut vitiosa seces.
Verum de reliquo si quid mandare velitis,
Mente sumus parti, sic tua jussa sequi.

Theganus Hattohelm.
Domino venerabili et in Christo Patri Hattoelmi
nobilissimo duci ac consuli Theganus peccator
Hæc antistes, in Domino vobis Christo dicit salutem.

Cum mihi diu cogitanti quid ex paupertate mea vestræ serenæ presentie præsentare potuissem, propter immensam benignitatem vestram, quam assidue, non meis meritis exigentibus, ostendere dignati fuistis, et ut nominis mei memoriam vestre pietati commendarem, nichil aliud ad mentem currit, nisi ut aliquod opusculum sanctorum Patrum vobis dirigerem, in quo sanctum ingenium vestrum exercere potuissetis, et ideo istud volumen vobis transmisi, quod sanctus Alcuinus summus scholasticus ex variis libris sancti Augustini congregavit in unum, quod peritissimo ac nobilissimo imperatori Carolo tradidit, sicut prologus istius libri indicat, ubi inveniri potest, sicut maxima necessitas est

mortuam, de divina natura ac de essentia, de aeterna gignente Dei Patris, de aeterna nativitate Filii Dei, de aeterna processione Spiritus sancti, de incarnatione Jesu Christi Filii Dei, quomodo sit unus Deus trinus, et trinus unus, sicut vera fides credere jubet, et qui sic non credit, alienum a Christo est. *Et alia manu: Inclyta gloria Christi in hoc saeculo custodire et protegere dignetur, et post haec mortalia tempora ad illam beatitudinem perducat, cui finis appropinquare non potest. Valete.*

Salve, magne parens, felix sis semper in aevum.
Dona suprema Deus addat ubique tibi.

Sic Theganus orat, sic semper postulat ipse;
Auctor Dominus sit quoque celsissimus.

Vitam Ludovici anno 835 scripsisse putandus est, namque capite 53 de amicorum Lutharii obitu qui anni 836 autumnum contigit, et capite 57 de Ludovici regis rebellionem anno demum 838 incepta leguntur, opere jam absoluto adjecta videri possunt. Appendix annorum 836 et 837 si non a Thegano, a Trevirensi certe clerico et illi archiepiscopi familiari, adjecta est. Annum a die natali Domini inchoat (cap. 56). Na opere ipso cum Walafridus justum jam iudicium tulisset, non est quod multa addamus, nec tamen possumus, quin, quae annum 850 praecedunt, maximam partem multo ampliora in Eginhardi Annalibus reperiri, monemus, cujus et vitam in describendis imperatoris moribus et habitu ante oculos habuisse censendus est. Scribendi genus non eximium animi cultum prodiit.

Primum operis editor Petrus Pithœus in 9S. coetaneis XII, pag. 291-321, ut ipse refert, codice chartaceo, recentioris igitur aetatis, in quo Thegano Caroli Magni charta divisionis imperii subjecta esset, usus est; cujus quidem vestigia, nullis aliis subsidiis adhibitis, Kulpisius pag. 67, Chesninus tom. II, pag. 273, et Bouquetus tom. VI, pag. 72, secuti, nihil praeter Christophori Broweri, recentis scriptoris, de Thegano testimonium una cum Walafridi versibus, adnotationibus paucis et annorum 836 et 837 appendice a Lambecio in Commentariis de bibl. Caesarea Vindobon., tom. II, pag. 341 (Kolarii Anal. tom. I, pag. 595), luci data, adiecerunt. Bouquetus adnotationibus aliquot bene meruit. Nostrae editionis subsidia fuerunt.

1) Codex bibliothecae Caesareae Vindobonensis in Catalogo historiae profanae num. 333 signatus, olim monasterii celeberrimi Admontensis, membranaceus, saeculo undecimo vel initio duodecimi duabus per paginam columnis exaratus, qui et Reginonis Chronicon continet. Omnium qui hucusque innotuerunt solus appendicem exhibet, in cuius fine eadem manu versus adjecti, codicem Joannis sive Jordani principis jussu a Gauzbaldo conscriptum esse, docent:

Hanc genealogiam praecipit fieri princeps.
Johannes praefatus est quondam Jordanis.
A jussione domini Gauspaldus has litteras imprimi.
Ille qui sedet in altithrono conservet uterque.
Inclytus Johannes sive salvus ductusque in arbo.
Impiet domumque suam: et vultu quippe patris illos.
Retribuet et Dominus hic et in futuro.
Conservet Dominus nec non et filios ejus
Una cum patre simul custodiat hic et in aeternum.
Parvos istos constitui ex aeterno versiculos
Ad honorem illi qui scribere haec jussit.

De utriusque persona ambigi potest; et barbara in primis scribendi ratio a Langobardica ejus avi minime absona, et princeps vocabulum ducibus et comitibus Salernitanis, Beneventanis et Capuanis quasi proprium, quibus et familiare eis Jordanis nomen, in Germania haud frequenter obvium, congruit, tum codicis aetas, et Joannem illum sive Jordanem i Jordanum I annis 1058 et 1078-1090 Capuae principem, Richardum et Jordani II patrem, fuisse, facile mihi persuadeant; Gauzbalduum tamen, cum Beneventana manu non utatur, pro alienigena habeo.

Nec ita prorsus singulare, Thegani opus Capuam usque pervenisse, cum et Gasinate optimos Gregorii Turonensis et Widukindi Corbeiensis codices manu Beneventana saeculo XI vel duodecimo ineunte exaratos hodieque possideant. Codice anno 1820 Vindobonae usus sum.

2) Codex bibliothecae ecclesiasticae Scahusanae a beatae memoriae viro H. Hlnero Dumigio nostro transmissus et ab eo cum editis collatus, saeculo decimo vel undecimo tribuitur, et in capite 43 vocibus omnes enim desinit.

3) Codex olim Prumiensis jam Trevirensis, membranaceus, anno 1084 ab Arnoldo scholari praecipiente Wolfstanno, Prumiensis coenobii abbate, scriptus, a V. cl. Wytenbachio in rem nostram cum editis collatus est.

4) Editio Bouquetiana, vel potius Pithœana, a Bouqueto repetita.

5) Codex bibliothecae regiae Hannoveranae chartaceus in 4o saeculo decimo quarto exeunte scriptus, qui excerpta totius operis, ipsius verbis quantum fieri potuit adhibitis, continet.

6) Codex bibliothecae Steinwehrianae quae modo Wratislaviae exstat, chartaceus, saeculi XVI, ut videtur (Cf. Brodow über Karl d. Grossen 1814, pag. 180) cujus lectione eminentissimi V. cl. Steazl, egregio patriae historiae promotori, et professori publico Wratislaviensi, debemus.

Quibus omnibus inter se et cum Thegani fragmento, quod annalibus Metensibus saeculo decimo exeunte vel undecimo scriptis ad an. 838 inseritur, collatis, efficitur:

a. Editionem Bouquetianam cum omnibus codicibus et cum annalista Metensi pugnare hos vero inter se convenire;

b. Codicem Vindobonensem, Metensi ad verbum fere congruum, caeteros praecellere;

c. Scahusanum et Trevirensium, grammaticae ratione habita et singulas voces et syntaxin Thegano propriam innovasse, et Scahusanum quidem ea in re haud raro longius ab auctore nostro recessisse, et semel tantum, quoad verborum ordinem, Metensi testimonio confirmari;

d. Hannoveranum in vocibus scribendis et collandis Vindobonensi praecipue inhaerere;

e. Proximum eis Wratislaviensem accedere;

f. Pithœum in Thegano, Chesnium in Annalibus Metensibus edendis grammaticae suae regulis quibusdam tribuisse. Ita, capite 19, tenuis in tenuibus, gracilis in gracilibus, femoralia in femoralia mutaverunt, quae tamen omnes pariter codices respuant; Pithœus voces pro libitu inseruit (E. g., coronam auream anno fulgentem) et amisit, substantivorum numerum et casus, verborum tempora et modos corrigere et meliorem vocabulorum ordinem inducere sibi visus est.

Editionis igitur nostrae consilium fuit, ut codicis Vindobonensis (1) lectione, ubicunque vel Scahusani (2) vel Trevirensis (3) vel alterutrinus auctoritate firmaretur, in textu recepta, errores scribae ejus imperito debitos reliquorum auxilio tollerem, quod praecipue in littera una duabusve vel tribus omissis et ex Scahusano facile restituendis locum habuit. Scriptorem quoque Vindobonensem praecipue teneamus, et alia hujusmodi, sequi non placuit, quod in eo solo obtineat, nec saeculo nono recepta fuerit. In reliquorum lectionibus referendis omnia quae non nisi in uno codice occurrunt et nullius plane momenti sunt, sed scribae negligentiae debentur, ut verborum transpositiones, omittenda duxi. Distributionem operis in capita a Walafrido institutam, quamvis non nisi in codicibus Pithœi et Hannoverano recepta sit, lectorum commodis provisurus retinui. Adnotationibus paucis opus fuit; nam Eginhardi Annales usque ad an. 838 amplissimi commentarii loco sunt, quorum etiam ope nonnulli margini adjecti, et a Bouqueto adjectos servavi.

WALAFRIDI STRABONIS PRÆFATIO

Hoc opusculum in morem annalium Thagan, natione Francus, Treviransis Ecclesie chorepiscopus, breviter quidem, et vere potius quam lepide, composuit. In cuius quibusdam sententiis quod effusior et ardentior in loquendo videatur, ut vir nobilis et acris animi, quod de indignitate vilium personarum dolor suggestit, tacere non potuit. Præterea nimis amor iustitie et executoris ejus Christianissimi imperatoris, zeli naturalis exaggeravit dolorem. Unde quantum sit opus ejus pro bona voluntate, non fastidium pro quantalacunque rusticitate. Novimus et nos virtum multa lectione instructum, sed prædicationis et correctionis studiis occupatum. Hæc opusculo ego Strabo quasdam insertiones et capita inserui, quia sanctæ memoriæ Ludovici imperatoris gesta et laudes sapius audire cupio vel proferre, ut facilius volentibus scire singula pateant titulorum compendio.

1. Series regii generis Francorum a beato Arnulfo usque ad Carolum Magnum, et ejus consecratio.
2. De Hiligarda et filiis ejus tribus.
3. De Ludovico juniore et de bonitate ejus, cum exemplis antiquorum.
4. De Irmingarda regina et filiis ex ea natis.
5. Mors Pippini et Caroli, filiorum imperatoris Caroli.
6. Qualiter Carolus imperator Ludovico cum consensu Francorum regni summam commisit.
7. Quid circa ultima tempora idem imperator fecerit, et mors ac sepultura ejus.
8. Ludovicus patri succedens qualiter res paternas distribuit.
9. Legatos diversos, et maxime Græcorum, suscepit et absolvit.
10. Quomodo decreta patrum suorum roboraverit.
11. Beneventanorum legatio censum professa.
12. Bernhardus, Pippini filius, patre se subdidit.
13. Quomodo legatis in totum regnum directis, quæque emendanda didicit et correxit.
14. Habito in Saxonia placito, Danorum legatos et Bernhardum suscepit et remisit.
15. Contra Selavos exercitum misit, et vicit.
16. Qualiter Stephanus papa Leoni succedens in Franciam venit, et Rhemis regi occurrit.
17. Quomodo idem papa cum imperatore concesserit, et mutuis donis se honorarunt.
18. Mortuo Stephano Paschalis successit.
19. De moribus pii imperatoris, et quotidiano usu et multiplici laude ejus.
20. De incongrua ignobilium ad ecclesiasticas dignitates promotione et vitiis.
21. Lotharium patrem imperatorem designavit.
22. Conjuratio Bernardi contra imperatorem detecta atque deviata.

- A 23. Peccitudo imperatoris pro morte Bernardi.
24. Imperator fratres suos, habitum mutare fecit.
25. Murmannus Britto occiditur, et Irmingardis maritur.
26. Judith in regnum assumpta.
27. Exercitus contra Liduit missus.
28. Quando Lotharius Irmingardam accepit uxorem.
29. Lotbarius Italiam missus.
30. Purgatio Paschalis papæ de objectis coram legatis imperatoris: quo mortuo successit Eugenius papa.
31. Imperator rursus Britanniam vastavit.
32. Legati Bulgarum suscepti et remissi.
33. Heroldus Nortmannus cum suis Christianus effectus.
34. Exercitus obviani Saracenis missus.
35. Imperator Carolo filio suo Alamanniam et Rethiam dedit.
36. Quam vim Pippinus cum perdidit primoribus patri intulit, et dehonestatio Judith ac fratrum ejus.
- B 37. Quæ auctoritate imperator inimicos devicit, et reginam accepit.
38. Ubi se Bernhardus purgavit de objectis.
39. Prima eruptio Ludovici contra patrem, quæ reconciliatione sanata est.
40. Lotharius ab hujus eruptionis consilio se immunem voluit approbare.
41. Quando Pippinus a patre jussus ire in Franciam, fuga relapsus est.
42. Quæ gesta sunt apud Campam Mendach.
43. Quam gravia sustinuit pissimus imperator, maxime ad Compendium.
44. Invecto in Hebonem et similes.
45. Legati Ludovici ad Lotharium pro patre mittuntur.
46. Collocutio eorum apud Moguntiam.
47. Legati Ludovici ad patrem veniunt.
48. Qualiter liberatus est a Lothario imperator, et Hebo comprehensus.
- C 49. De indulgentia pii imperatoris et patientia.
50. De ignobilibus consiliariis vitandis vel suppressendis.
51. Revocatio Judith Imperatricis de Italia.
52. Gesta apud civitatem Cavallonum a Lothario.
53. Admōitio patris ad Lotharium per legatos directa.
54. Quomodo ad patrem Lotharius reverti consensit.
55. Quibus pactis ab invicem discesserunt, et quæ poena perditorum.
56. Hebo a gradu episcopali dejectus.
57. Mittuntur legati imperatoris a Lugduno ad Lotharium.
- U 58. Mors Berengarii, et conclusio libelli.

(a) Præfationem et capitulum argumenta ex editione Pithœi recepi; ceteros nec fieri nec hæc agnoscunt.

INCIPIT VITA.

Regnante domino nostro Iesu Christo in perpetuum. Anno incarnationis eius octingentesimo tredecimo, qui est annus regni gloriosi et orthodoxi imperatoris Karoli quadragesimus quintus, filius Karoli qui de prosapia sancti Arnulfi, pontificis Christi, ortus est, sicut paterno relatu didicimus, et

VARIANTES LECTIONES.

Inscriptio codicis 2: VITA HEROLDUS IMPERATORIS QUI MORTUUS ET PIVS; codicis 5: THEGARDUS CON-EPISCOPUS TREBERENSIS IN GESTA LUDOVICI PII; reliqui nullam præferunt. 1 in perpetuum deest 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58.

multae testantur historiae. Sanctus Arnulfus cum esset in iuventute dux, genuit Ansgisum ducem; Ansgisus dux genuit Pippinum seniorem et ducem; Pippinus senior et dux genuit Karolum seniorem et ducem; Karolus senior et dux genuit Pippinum, quem Stephanus Romanus pontifex consecravit et unxit in regem: Pippinus senior et rex genuit Karolum, quem Leo Romanus pontifex consecravit et unxit ad imperatorem in ecclesia ubi beatissimum corpus apostolorum principis Petri requiescit, die natalis Domini nostri Iesu Christi.

2. Qui cum in iuventute erat, supradictus imperator desponsavit sibi nobilissimi generis Suavorum puellam, nomine Hildigardam, quae erat de cognatione Gotefridi ducis Alamannorum. Gotefridus dux genuit Huochingum; Huochingus genuit Nebi, Nebe genuit Immam; Imma vero genuit Hildigardam beatissimam reginam. Postquam autem eam supradictus imperator in matrimonium assumpsit, genuit ex ea tres filios, quorum unus vocabatur nomine patris sui Karolus, alter vero Pippinus, qui erat rex super Italiam, tertius vero vocabatur Hludowicus, qui erat rex super Aquitaniam. Diu vivebat pater eorum cum eis feliciter, et utiliter instruebat eos liberalibus disciplinis et mundanis legibus.

3. Sed ille qui iunior natus erat, semper ab infantia sua timere Deum et amare didicerat, et quicquid sibi habebat, propter nomen Domini pauperibus distribuere. Erat enim optimus filiorum eius, sicut ab exordio mundi frequenter iunior frater seniore fratrem meritis praecedebat. In filiis primi parentis generis humani primo declaratum est, quem Dominus in evangelio suo Abel iustum nominat. Abraham duos filios habuit, sed iunior melior seniori effectus est. Isaac duos filios habuit, sed iunior electus est. Iesse multos filios habuit, sed novissimus, qui erat pastor ovium, ad regni gubernacula super omnem Israel Deo iubente in regem electus et unctus est. Cuius de semine olim Christus promissus incarnari di-

gnatus est. Talia et similia enumerare proficuum est.

4. Supradictus vero Hludowicus postquam ad aetatem pervenit, desponsavit sibi filiam nobilissimi ducis Ingorammi, qui erat filius fratris Hruotgangi, sancti pontificis. Supradicta vero virgo Irmingarda vocabatur, quam cum consilio et consensu patris reginam constituit, atque ex ea tres filios habuit adhuc viventem patre, quorum unus vocabatur Hlutharius, alter Pippinus, tertius aequivocus eius Hludowicus.

5. Imperator autem magnus Karolus bene et utiliter regebat et diligebat regnum suum. Anno regni eius quadragesimo secundo (810) obiit Pippinus filius eius, anno aetatis suae 33. Sequenti vero anno (811) Karolus, primogenitus filius eius ex regina supradicta Hildigarda, obiit. Sotus Hludowicus ad regni gubernacula remansit.

6. Supradictus vero imperator cum iam intellexit adpropinquare sibi diem obitus sui, (813) — senuerat enim valde, — vocavit filium suum Hludowicum ad se cum omni exercitu, episcopis, abbatibus, ducibus, comitibus, locopositis: habuit generale colloquium cum eis Aquisgrani palatio pacifice et honeste, ammonens ut fidem erga filium suum ostenderent, interrogans omnes a maximo usque ad minimum, si eis placuisset, ut nomen suum, id est imperatoris, filio suo Hludowico tradidisset. Illi omnes exultando responderunt, Dei ammonitionem esse illius regi. Quod factum, in proxima die dominica ornavit se cultu regio, et coronam capiti suo imposuit; incedebat clare decoratus et ornatus, sicut ei decuerat. Perrexit ad ecclesiam, quam ipse a fundamento construxerat, pervenit ante altare quod erat in eminentiori loco constructum caeteris altaribus, et consecratum in honore domini nostri Iesu Christi; super quod coronam auream, aliam quam ille gestabat in capite suo, fussit inponi. Postquam diu oraverunt ipse et filius eius, locutus est ad filium suum coram omni multitudine pontificum et opti-

VARIANTES LECTIONES.

1. Arnulfus 5. 2. Romanus deest 4. 3. unxit 2—4. ita deinceps. 4. senior et deest 2—4. 5. papa romanus 4. 6. p. a. 3. 4. 7. in die 2. 8. christi deest 3. 9. imp. sibi iunxit 4. 10. suavorum 4. 11. hildigardam 2. hiltgardam 4. hiltigarda 5. 12. godefridi 2. 3. gothefridi 4. godafredi 5. 13. almannorum 1. alemannorum 2. 14. godefridus 2. 3. gothefridus 4. 15. houchingum—houchingus 4. 16. nebi autem g. 2—4. 17. peperit 2—4. 18. hildigardam 2. 19. deest 2—4. 20. matrimonio 4. 21. tertius 1. 22. ludewicus. 4. ita sapius. 23. deest 3. 24. dum 2—4. 25. qui natu minor 3. 26. quicquid super se 2—4. 6. quicquid sui 1. 27. iunior frater fr meritis 1. 28. quod 3. 4. 29. nominavit 2—4. 30. habraham 3. 31. seniore 4. 32. Isaac... est deest 4. 33. domino 4. 34. i. rex 2. 35. de cuius 2. 4. 36. incarnatus est 3. 37. suprafatus 2—4. 38. ingrammi 1. ingerrani 2. ingorammi 3. ingorammi 4. ingorammi 5. 39. ruotgangisim pontificis 1. ruthganga s. p. 4. 40. irmigarda 3. irmincarta 4. irmingarta 5. 41. cum deest 3. 4. 42. consensu 1. 43. p. v. 2. 4. 44. lutharius 2. lutharius 3. lotharius 4. hloharius 5. 45. filius deest 2. 4. 46. eius obiit 3. 47. et 4. 48. hildigarda 2. hiltgarda 3. hiltgarda 4. 49. intellexisset 2—4. 50. grande 4. 51. pacifice et h. a. 4. 52. deest 2. 4. 53. esse a. 4. 54. huius 2. 55. rei 2—4. 56. prima 4. 57. regis 4. 58. incedebatque c. vestitus 4. 59. eum 2. 4. 60. decebat 2. 61. fundamentis 4. 62. pervenitque 4. 63. ad 3. 64. quod erat deest 4. quod ipse construxerat in 3. 65. honorem 3. 4. 66. alia inquam 1. 67. ipse 4. ille deest 2. 68. poni 2—4.

NOTÆ

• Sequentia ex Genealogia regum Francorum desumpta sunt
b Vicariis.

d Id est, rei; forma regi saepius in noni seculi monumentis occurrit

matrem suorum, ammonens eum inprimis omnipotentem Deum diligere hac ¹ a timere, eius praecepta servare, ² in omnibus, aecclesias Dei gubernare et defendere ³ a pravis hominibus. Sororibus suis et fratribus qui erant natu juniores, et nepotibus et omnibus propinquis suis inefficentem ⁴ misericordiam semper ostendere praecepit. Deinde sacerdotes honorare ut patres, populum diligere ut filios, superbos et nequissimos homines in viam salutis coactos dirigere, coenobiorum consolator fuisset ⁵ et pauperum pater ⁶. Fideles ministros et ⁷ Deum timentes constitueret, qui munera iniusta odio haberent. Nullum ab honore suo sine causa discretionis eiecisset ⁸, et ⁹ semetipsum omni tempore coram Deo et omni populo inreprehensibilem demonstrare ¹⁰. Postquam haec verba et alia multa coram multitudine filio suo ostenderet ¹¹, interrogavit eum ¹², si obediens ¹³ voluisset esse praeceptis suis. At ille respondit, libenter obedire, et cum Dei adiutorio omnia praecepta, quae mandaverat ei pater, custodire. Tunc iussit eum pater, ut propriis manibus elevarisset ¹⁴ coronam, quae erat super altare, et capiti suo imponeret ob recordationem omnium praeceptorum, quae mandaverat ei pater. At ille iussionem patris implevit. Quod factum ¹⁵, audientes missarum sollempnia ¹⁶ ibant ad palatium. Sustinuit enim filius patrem eundo et redeundo, quamdiu cum eo erat ¹⁷ filius ¹⁸. Non post multos dies magnificis donis et innumeris ¹⁹ honoravit eum pater suus, et dimisit eum ire Aquitaniam ²⁰. Antequam divisi fuissent ²¹, amplexantes enim ²² se et osculantes, propter gaudium amoris flere coeperunt. Ille perrexit in Aquitaniam, et dominus ²³ imperator tenuit regnum et nomen suum honorifice, sicut dignum erat.

7. Postquam divisi fuerant, dominus imperator nihil aliud coepit agere ²⁴, nisi in orationibus et elemosinis ²⁵ vacare, et libros corrigere. Et ²⁶ quattuor evangelia Christi, quae praetitulatur ²⁷ nomine Mathaei ²⁸, Marci, Lucae et Iohannis, in ultimo ante ²⁹ obitus sua diem cum Graecis et Siris ³⁰ optime correxerat. Sequenti vero anno, qui est annus regni eius 46 (814), mense Ianuario accepit dominum imperatorem post balneum febris ³¹. Cumque per singulos dies languor ³² ingravesceret, nihil comedens

A neque bibens, nisi modicum aquae ³³ ad recreationem corporis, septimo die postquam laborare nimis secum ³⁴ coepit, iussit familiarissimum pontificem suum Hildibaldum ³⁵ venire ad se, ut ei sacramenta Domini corporis et sanguinis tribueret, ut ³⁶ exitum suum confirmaret. Quod factum ³⁷, laboravit in infirmitate diem illum et noctem sequentem. In crastinum vero, luce adveniente, sciens quod facturus ³⁸ erat, extensa manu dextera, virtute qua poterat, signum sanctae crucis fronti inprimens, et super pectus et omne corpus consignavit. Novissime autem colligens pedes suos, extendens brachia ³⁹ et manus super corpus, clausit oculos suos ⁴⁰ psallens hunc versum leniter: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum* ⁴¹. Statim post haec in senectute bona plenus dierum perrexit in pace: ipso eodemque ⁴² die humatum est corpus eius in ecclesia, quam ipse construxerat ⁴³ Aquisgrani palatio, anno aetatis suae 72, indictione septima.

8. Post obitum gloriosissimi supradicti ⁴⁴ imperatoris Karoli perrexit ⁴⁵ filius eius ⁴⁶ Ludovicus de partibus Aquitaniae, venit ⁴⁷ Aquisgrani palatium, et suscipit ⁴⁸ omnia regna quae tradidit Deus patri suo sine ulla contradictione ⁴⁹. Qui est annus incarnationis Domini octingentesimus decimus quartus, qui est primus annus regni eius. Post patrem sedit in supradicto palatio, et inprimis cum maxima ⁵⁰ festinatione iussit ostendere sibi omnes thesauros patris in auro, in argento, in gemmis praeciosissimis, et in omni suppellectili. Dedit sororibus suis partem earum ⁵¹ legalem ⁵², et quicquid remanserat, dedit pro anima patris. Maximam partem thesauri misit Romam temporibus beati Leonis papae, et quicquid super hoc remanserat, sacerdotibus et pauperibus, advenis, viduis, orphanis ⁵³, omnia distribuit, nihil sibi reservans praeter mensam unam argenteam, quae triformis est, in modum ⁵⁴ quasi tres clipei in unum coniuncti; ipsam sibi retinuit ob amorem patris, et tamen eam alio praecio redemit quod pro patre tradidit.

9. Hoc facto ⁵⁵, legati venerunt ad eum ex omnibus regnis et provinciis, exteris ⁵⁶ nationibus, et omnes qui sub ditione erant patris sui, nunciantes pacem et fidem erga eum observare, et spontaneum obsequium non coacti obtulerunt ⁵⁷. Inter quos ⁵⁸ vene-

VARIANTES LECTIONES.

¹ ac 2. 3. et 4. ² praeceptis servare 1. ³ defendere 2—4. ⁴ inefficientem 2—4. ⁵ esset 3. ⁶ deest 2. 4. ⁶ et pauperum esse. Fideles 4. ⁷ ut 1. ⁸ eiceret 2—4. ⁹ deest 2. 4. ¹⁰ custodire 2. demonstraret 3. 4. ¹¹ ostenderet 2—4. ¹² deest 4. ¹³ ei 3. ¹⁴ elevaret 2. 4. ¹⁵ quo facto 4. ¹⁶ sollempnia 2. 3. sollempnia 4. ¹⁷ fuerat 5. 4. ¹⁸ quamdiu c. e. e. filius deest 2. ¹⁹ et innumeris deest 4. ²⁰ in aquitaniam 2—4. ²¹ essent 4. ²² deest 2. 4. ²³ dominus 4. sapius. ²⁴ cogitare cepit nisi orationibus 2. ²⁵ elemosinis 2—4. ²⁶ nam et 2. nam 4. ²⁷ intitulatur 2. 4. ²⁸ mathaei 2—4. ²⁹ ante deest 1. ³⁰ syris 2—4. ³¹ i. p. b. 4. ³² laboribus 4. ³³ atque 1. ³⁴ n. s. deest 2—4. ³⁵ hildibaldum 2. 3. hiltibaldum 4. ³⁶ et 2. ³⁷ quo facto 3. 4. ³⁸ futurus 3. ³⁹ brachia sua 2. ⁴⁰ deest 1. 2. 4. ⁴¹ deest 4. ⁴² ipsoque die 4. ⁴³ deest 1. ⁴⁴ deest 3. 4. ⁴⁵ venit 2. ⁴⁶ f. eius deest 4. ⁴⁷ deest 2. et venit 4. veniensque 3. ⁴⁸ suscepit 2—4. ⁴⁹ contradictione 1. ⁵⁰ magna 3. magna corr. maxima 2. ⁵¹ deest 1. ⁵² regalem 3. ⁵³ et orphanis 3. orphanisque 4. ⁵⁴ in medio 2. 4. ⁵⁵ factum 2. ⁵⁶ et ceteris 5. et ex ceteris 2. 4. ⁵⁷ qui fuerant sub patris ditione pacem nunciantes et fidem erga eum observantes spontaneum obsequium obtulerunt non coacti 2. ⁵⁸ eos 2. 4.

NOTÆ.

^a Id est, ac.

^b Coloniense.

D ^c Lucæ xxiii, 46; et Psalm. xxxi, 6.

runt legati Graecorum cum Amalharo¹ Treverensi² episcopo, qui erat legatus piae³ memoriae Karoli ad principem Constantinopolitanum, cuius nomen⁴ modo memoriae⁵ non occurrit⁶. Illi venientes, in solio patris collocatum dominum Hludowicum invenerunt, quae sic Dominus⁷ ordinavit. Ille eos benigne⁸ suscipiens, et dona eorum cum gratiarum actione suscepit⁹, et colloquium familiare interim quousque cum eo erant, habebat. Non post multos¹⁰ dies magnis honoribus decoravit eos, et dimisit ire ad propria, et ante eos misit missos¹¹ suos, praeparare eis quicquid desiderabant ad opus eorum¹², quousque fuissent¹³ in regno eius¹⁴.

10. Eodem anno iussit supradictus princeps renovare omnia praecepta, quae sub temporibus patrum suorum gesta erant ecclesiis Dei, et ipse manu propria ea cum subscriptione¹⁵ b roboravit¹⁶.

11. Interim venerunt legati Beneventorum¹⁷, qui omnem terram Beneventi suae potestati tradiderunt, et multa¹⁸ milia aureorum per annos singulos ad censum tradere promiserunt: quod ita perfecerunt¹⁹ usque in hodiernum diem.

12. Eodem tempore venit Bernhardus, filius fratris sui Pippini, et tradidit semetipsum ei²⁰ ad procerem²¹, et fidelitatem²² cum iuramento promisit. Suscepit eum libenter dominus Hludowicus, et magnis donis ac honorificis honoravit eum²³; permisit eum iterum ire in eorum²⁴ in Italiam.

13. Eodem tempore supradictus princeps misit legatos suos super²⁵ omnia regna²⁶ sua inquirere et²⁷ investigare, si alicui aliqua iniustitia perpetrata fuisset²⁸, et si²⁹ aliquem invenissent qui haec³⁰ dicere voluisset, et cum verissimis testibus³¹ hoc comprobare³² potuisset, statim cum eis in praesentiam³³ eius venire praecepit. Qui egressi, invenerunt innumeram multitudinem oppressorum aut ablatione patrimonii, aut expoliatione libertatis; quod iniqui ministri, comites, et locopositi³⁴ per malum ingenium exercebant. Haec³⁵ omnia supradictus princeps destruere iussit acta, quae impie in diebus patris sui per iniquorum³⁶ ministrorum manus³⁷ facta fuerant. Patrimonia oppressis reddidit, iniuste

A ad servitium inclinetos absolvit, et omnibus praecepta facere iussit, et manu propria cum conscriptione³⁸ confirmavit. Fecit enim³⁹ hoc die temporis⁴⁰.

14. Alio anno regni sui habuit generale placitum suum in partibus Saxoniae (815), et ibi multa bona constituit, et legatio Danavorum⁴¹ c ad eum venit postulans pacem; et omnes qui in circuitu erant paganorum⁴² nationum⁴³ ad eum venerunt; et supradictus Bernhardus⁴⁴ ibi ad eum venit, quem dimisit ire iterum in Italiam. Dominus Hludowicus, postquam confirmavit confinia regni sui illis partibus⁴⁵, rediit⁴⁶ ad sedem suam Aquisgranum palacio, ibique⁴⁷ hiemem transegit.

15. Anno sequenti (816) direxit⁴⁸ exercitum suum contra Sclavos⁴⁹ in oriente positos; qui valde oppresserunt eos, et victores Deo donante extiterunt. Hoc facto, unus quisque rediit ad propria.

16. Eodem anno Leo papa Romanus obiit, et Stephanus post eum successit⁵⁰. Qui statim postquam pontificatum suscepit, iussit omnem populum Romanum fidelitatem cum iuramento promittere Hludowico⁵¹; et dirigens legatos suos ad supradictum principem, nuncians⁵² ei, ut libenter eum videre voluisset in loco ubicumque ei⁵³ placuisset. Quod audiens⁵⁴, magno tripudio repletus coepit gaudere, et statim⁵⁵ iussit missos suos obviam ire sancto pontifici cum salutationibus magnis⁵⁶, et servitium praeparare. Perrexit post missos dominus Hludowicus obviam supradicto pontifici, obviantes sibi⁵⁷ in campo magno Remensium, descendit uterque de equo suo, et princeps prosternens se cum⁵⁸ omni corpore in terra⁵⁹ tribus vicibus ante pedes tanti pontificis, et tertia vice erectus salutavit pontificem istis verbis dicens: *Benedictus qui venit in nomine Domini. Deus dominus, et inluxit nobis*⁶⁰. Et respondit pontifex: *Benedictus sit*⁶¹ dominus Deus noster, qui tribuit oculis nostris videre secundum David regem. Amplexantes enim⁶² se et osculantes pacifice⁶³, perrexerunt ad ecclesiam; qui cum diu orarent⁶⁴, erexit se pontifex, et excelsa voce cum clero suo fecit ei laudes regales.

VARIANTES LECTIONES.

¹ Amalharo 2. 3. ² Treverensi 4. ³ bonae 2. 3. 5. ⁴ deest 4. 6. ⁵ ad... occurrit deest 4. ⁶ deest 4. ⁷ bene 1. ⁸ accipiens 2. 4. ⁹ m. autem dies 2—4. ¹⁰ nuncios 3. ¹¹ eis quicquid necessarium erat eis, quousque venirent in regione sua 2. eis necessaria quaeque, quousque essent in regno eius 3. ¹² forent 4. ¹³ deest 4. ¹⁴ cum conscriptione 3. ¹⁵ hoc capit in codice 5 caput undecimum sequitur. ¹⁶ beneventanorum 4. ¹⁷ multa corr. septem 5. cf. Ann. Eginhardi. ¹⁸ fecerunt 2, 3. ¹⁹ sibi 3. ²⁰ ad obsequium 2. ²¹ f. ei cum 2—4. ²² eum et p. 3. 4. ²³ deest 2. 4. ²⁴ supra 2. 4. ²⁵ deest 2. ²⁶ i. et deest 2. ²⁷ esset 4. ²⁸ aliqua i. p. f. et si deest 4. ²⁹ hoc 2. 4. ³⁰ iurissimis vestibus 1. ³¹ probare 4. ³² provinciam 4. ³³ compositi 1. locispositi 3. ³⁴ deest 3. 4. ³⁵ impiorum 3. ³⁶ ingenia 3. 4. ³⁷ subscriptione 2. 4. ³⁸ deest 4. ³⁹ tempore 3. 4. hoc longo tempore 2. ⁴⁰ danorum 2—4. ⁴¹ paganorum 3. 4. ⁴² nationes 2. ⁴³ herardus 2. ⁴⁴ illis in p. 4. in illis p. 2. ⁴⁵ redit 2. 3. ⁴⁶ aquis ibique 2—4. ⁴⁷ misit 4. ⁴⁸ suavos 2. ⁴⁹ et stephanus p. e. successit deest 1. ⁵⁰ ludowica 1. ita sapius. regi hludowico 2. ⁵¹ mandat 2. nuntiat 3. nunciavit 4. ⁵² sibi 2. 4. ⁵³ audiens dominus hludowicus 2. ⁵⁴ confestim 4. ⁵⁵ maximis 2—4. ⁵⁶ obvians ei 4. qui cum obviasset sibi 2. ⁵⁷ deest 4. ⁵⁸ toto 2. ⁵⁹ terram 3. 4. ⁶⁰ deest 2. 3. ⁶¹ ergo 2. ⁶² osculantes, p. p. 4. ⁶³ orassent 2. oraverunt 4.

NOTAE.

^a Ad Michaellem directi erant. Cf. Eginhardi Annales. D
^b In authenticis Ludovici chartis linea litterae H transversa in monogrammate manu imperatoria ducta est.

^c Dani infra cap. 33, et in codice 2 *Dani* vocantur, doctrina eadem inani, qua posterioribus saeculis vel in scriptis publicis *Daci* audierunt.

^d Psalm. cxviii, 26.

17. Postea pontifex honoravit eum magnis honoribus et multis, et reginam Irmingardam¹, et omnes optimates et ministros eius. Et in proxima die dominica in ecclesia ante missarum sollempnia coram clero et omni populo consecravit eum, et unxit eum² ad imperatorem, et coronam auream mirae pulchritudinis cum³ praetiosissimis gemmis ornata, quam secum adportaverat⁴, posuit super⁵ caput eius. Et Irmingardam⁶ reginam appellavit Augustam, et posuit coronam auream super caput eius. Quamdiu ibi erat⁷ beatissimus papa, cottidie⁸ colloquium habebant de utilitate sanctae Dei ecclesiae. Postquam⁹ dominus imperator eum honoravit magnis et innumeris donis, tripliciter et amplius quam suscepisset ab eo, sicut semper solebat agere, magis dare quam accipere, dimisit eum ire Romam cum legatis suis, quibus praecepit ubique in itinere suo honestum servitium exhibere.

18. Postquam Romam venit, non post multos dies supradictus papa obiit (817). Postmodum¹⁰ claruit Dei manifestatione in nonnullis miraculis, quod ipse erat vivens verus Dei cultor. Post eum successit Paschalis papa¹¹.

19. Inde revertens dominus imperator venit Aquigrani palatium ad sedem suam. Pollebat enim de die in diem in¹² virtutibus sacris, quod prolixum est enumerare. Erat¹³ enim statura mediocri, oculis magnis et claris, vultu lucido, naso longo et recto, labiis¹⁴ non nimis densis nec nimis tenuis¹⁵, forti pectore, scapulis latis, brachiis fortissimis, ita ut nullus ei in arcu vel lancea sagittando¹⁶ aequiparare¹⁷ poterat¹⁸: manibus longis, digitis rectis, tibiis longis et ad mensuram graciles¹⁹, pedibus longis, voce virili, Lingua graeca et latina valde eruditus, sed graecam melius²⁰ intellegere²¹ poterat quam loqui; latinam²² vero sicut naturalem aequaliter loqui poterat²³. Sensum vero in omnibus scripturis spiritalem et moralem, nec non et anagogam²⁴ optime noverat²⁵. Poetica carmina gentilia quae in iuventute didicerat, respuit, nec legere, nec audire, nec docere²⁶ voluit. Erat²⁷ fortis in membris suis, agilis et impiger²⁸, tardus ad irascendum et²⁹ facilis ad miserandum. Quotiens mane in cottidianis diebus

ad ecclesiam perreerat causa orationis, flexis genibus fronte tetigit pavementum, humiliter diu orans, aliquando cum lacrimis; et omnibus moribus bonis semper ornatus. In tantum largus, ut, antea nec in antiquis libris nec³⁰ modernis temporibus auditum est, ut villas regias, quae erant patriae³¹ ani et ani et tritavi, fidelibus suis tradidit eas in possessionem sempiternam³², et praecepta constituit³³, et aequi sui impressione cum consubscriptione³⁴ manu propria roboravit. Fecerat³⁵ enim hoc diu temporis³⁶. Erat enim³⁷ in cibo potuque sobrius, et in³⁸ indumentis suis moderabilis. Nunquam aureo resplenduit vestimento³⁹, nisi tantum in summis festivitibus, sicut patres eius solebant agere. Tunc⁴⁰ nihil⁴¹ in⁴² illis diebus se induit praeter camisiam⁴³ et femoralia⁴⁴ nisi cum auro texta, limbo⁴⁵ aureo, haltheo⁴⁶ aureo⁴⁷ praecinctus et anse auro⁴⁸ fulgente, ocreas aureas et clamidem cum⁴⁹ auro textam, et coronam auream⁵⁰ in capite gestans, et baculum aureum in manu tenens. Nunquam in risum⁵¹ exaltavit vocem suam, nec quando in summis⁵² festivitibus ad laetitiam populi procedebant themelici⁵³ c, securri⁵⁴ et mimi cum choraulis⁵⁵ et citharistis ad mensam coram eo, tunc ad mensuram ridebat populus coram eo, ille nunquam nec⁵⁶ dentes candidos suos in risu ostendit. Cottidie ante cibum aelemosinarum largitionem⁵⁷ pauperibus⁵⁸ exhibuit, et ubicumque erat, xenodochia⁵⁹ secum habebat. In mense autem Augusto, quando cervi pingulissimi sunt, venatione⁶⁰ vacabat, usque dum aprorum tempus advenerat.

20. Omnia prudenter et caute agens, nihil indiscrete faciens⁶¹ praeter quod consiliariis suis magis⁶² credidit quam opus esset; quod ei fecit occupatio psalmodiae et lectio quae assiduitas⁶³, et aliud, quod ille non incipiebat. Quia iam dudum illa pessima et consuetudo erat, ut ex vilissimis servis, fiebant⁶⁴ summi pontifices⁶⁵: hoc non prohibuit⁶⁶; tamen maximum malum est in populo christiano, sicut testantur⁶⁷ Regum historiae de Hieroboam filio Nabad⁶⁸, qui erat servus regis Salomonis, et post⁶⁹ eum principatum habebat super decem tribus filiorum Israel. Refert enim scriptura de eo⁷⁰: Post

VARIANTES LECTIONES.

¹ ermengardam 2. ² deest 2. — 4. ³ deest 2. 4. ⁴ asportare fecit 2. asportaverat 3. asportaverat 4. ⁵ supra 3. 4. ⁶ ermengardam 2. ⁷ mansit, ⁸ quotidie 4. ⁹ Ergo postquam 2. post quod 3. 4. ¹⁰ dies supra modum 4. ¹¹ media desunt. ¹² deest 2—4. ¹³ hinc inde Annales Metenses nostrum exscribunt, quorum majoris momenti lectiones numero 9 signata referentur. ¹⁴ et labris 4. ¹⁵ tenuibus 4. 9. longis 3. ¹⁶ deest 2. ¹⁷ aequiparare 3. aequiparari 2. 4. 9. ¹⁸ posset 2. 9. potuisset 3. ¹⁹ gracilibus 4. 9. spissis 2. ²⁰ magis 4. ²¹ intelligere 2—4. 9. ²² latine vero ac si naturali aequaliter loquebatur 9. ²³ loquebatur 2. ²⁴ anagogem 4. anagogium 3. ²⁵ spiritalem et intelligibilem habebat 2. ²⁶ discere alterius v. 2. ²⁷ erat enim 1. 9. ²⁸ imiger 1. ²⁹ deest 4. ³⁰ nec in 2—4. ³¹ deest 4. ³² possessiones sempiternas 4. ³³ siu naret 1. construit 3. construxit 4. 9. ³⁴ conscriptione 2. 3. subscriptione 4. 9. ³⁵ fecit 4. ³⁶ tempore 2—4. 9. ³⁷ deest 3. 4. ³⁸ deest 3. 4. ³⁹ indumento 4. ⁴⁰ deest 4. 9. ⁴¹ deest 1. ⁴² deest 2. 3. 4. ⁴³ camisam 9. ⁴⁴ femoralia f. feminalia 4. 9. ⁴⁵ balteo 2. 3. 9. ⁴⁶ aureo 1. ⁴⁷ deest 2. 3. 4. ⁴⁸ auream auro fulgentem 4. ⁴⁹ risu 2—4. 9. ⁵⁰ deest 4. ⁵¹ themelici 2. 3. 4. 9. ⁵² scurrae 4. 9. ⁵³ choraulis 2—4. 9. ⁵⁴ vel 4. ⁵⁵ largitionem 1. ⁵⁶ deest 4. ⁵⁷ xenodochia 1. ⁵⁸ venationi 4. 9. ⁵⁹ faciebat praeterquam quod 4. ⁶⁰ mais 1. ⁶¹ hic annalista Metensis nostrum missum facit. ⁶² ferent 2. ⁶³ et hoc 4. ⁶⁴ quod tamen 4. ⁶⁵ testatur v. historia 2—4. ⁶⁶ nadab 1. 3. nabath 2. 4. 6. ⁶⁷ deest 1.

NOTAE.

a Cf. Eginhardi Vitam Caroli, cap. 22 sqq.

b Id est, limbo, tunica militari.

c Id est, thymelici, musici sceculi. Isidori Orig.

D lib. xviii, c. 47.

d Cf. Monachum Sangall. de Gestis Caroli 1, 3.

e 1 Regum xiii, 33.

haec verba non est reversus. Hieroboam de via sua pessima, sed, e contrario, fecit de nonissimis populi sacerdotes excelsorum. Quodcumque volebat implebat manum suam, et fiebat sacerdos excelsorum. Et propter hanc causam peccavit domus Hieroboam, et versa est, et deleta de superficie terrae. Postquam illi tales culmen regiminis arripunt, nunquam sunt antea tam mansueti et sic domestici, ut non statim incipiant esse iracundi, rixosi, maliloqui, obstinati, iniuriosi, et minas omnibus subiectis promittentes, et per huiusmodi negotia cupiunt ab omnibus timeri ac laudari. Turpissimam cognationem eorum a iugo debite servitutis nituntur eripere, et libertatem imponi. Tunc aliquos eorum liberalibus studiis instrunt, alios nobilibus feminis coniungunt, et propinquas eorum filios nobilium in coniugium compellunt accipere. Nullus enim cum eis aequanimiter vivere potest, nisi hi soli qui talem coniunctionem cum eis habent; ceteri vero cura maxima tristitia, gemendo et flendo, ducunt die suos. Propinqui vero supradictorum, postquam aliquid intellegunt, senes nobiles derident atque despiciunt, sunt elati, instabiles, incontinentes, impudici, inverecundi: unicuique tamen parvum bonum remanet. Postquam autem a se sanctam verecundiam proiciunt Domini eorum, nolunt intellegere scripturam canonicam, quod apostolorum concilium nominatur; ibi enim praecepit dicens: Quod si episcopus pauperes parentes habuerit, tribuat eis quasi pauperibus, ut non res ecclesiastica pereat. Librum sancti Gregorii qui praetitulatur Pastoralis, nolunt accipere. Nullus enim credi potest quomodo se continent, nisi hi soli qui hoc malum sine ulla intermissione patiuntur. Propinqui vero eorum, postquam aliquid intellegunt, quod maximum periculum est dantibus et accipientibus, ad sacrum ordinem pertrahuntur. Et licet sint aliquid perili, tamen superat eorum doctrinam criminum multitudo. Fit plerumque, ut pastor in ecclesia aliquos negligentes noxios ausus non est canonicam iustitia provocare propter crimina propinquorum; illud sacrum ministerium plerumque a nonnullis valde despicitur, propter quod a talibus exhibetur. Et ideo omnipotens Deus cum regibus et principibus

A hanc pessimam consuetudinem, amodo, et deinceps eradicare et suffocare dignetur, ut, amplius non fiat in populo christiano. Amen.

21. (817.) Supradictus vero imperator denominavit filium suum Iltharium, ut post obitum suum omnia regna quae tradidit ei Deus per manum patris susciperet, atque nomen haberet et imperium patris; ceteri filii ob hoc indignati sunt.

22. Ipso eodemque anno Bernhardus, filius Pippini ex concubina natus, per exhortationem maiorum hominum extollens se adversus patrem suum, voluit eum a regno expellere. Habebat enim impios, consiliarios hinc inde. Quod audiens domus imperator, perrexit de Aquisgran palatio, pervenit Cavillonis civitatem, ubi obviam ei venit Bernhardus cum consiliariis suis impiis, et sese repraesentabant et commendati sunt. Imperator vero celebravit illum natalem Domini. Inde revertens venit ad sedem suam Aquisgran, et post pascha (818) habuit conventum magnum populorum, et omnes investigavit infidelium nequissimas conspirationes huius rei. Inveniunt autem nonnulli in hac seditione esse lapsos ex utrisque Francorum et Langobardorum, qui omnes iudicati sunt ad mortem, praeter episcopos, qui postmodum depositi in confessione eorum facti sunt. Hoc fuit Anselmus Mediolanensis, et Thedulfus Aurelianensis, et Wolvodus Cremonensis. Illud iudicium mortale, quod ceteris factum fuerat, imperator exercere noluit; sed consilarii Bernhardum luminibus privarunt, similiter et exhortatores suos Egittheum, Reginhardum, et Reginarium, qui erat filius filiae Hardrade, qui erat, dux Austriae infidelissimus, qui iamdudum insurgere in domum Karolum voluit et ei regnum minuere, qui eodem supplicio ipse deputatus est, sicut filiae suae filius sustinuit cum consentaneis suis.

23. Tertio die post amissionem luminum Bernhardus obiit. Quod audiens imperator, magno cum dolore flevit multis temporibus, et confessionem dedit coram omnibus episcopis suis, et iudicio eorum poenitentiam suscepit propter hoc tantum, qui non prohibuit consiliariis suis hanc debilitatem agere. Ob hanc causam multa dedit

VARIANTES LECTIONES.

de eo in haec verba: Non est 4. reversus 1. quicumque 2. 3. sacerdos 2. 3. Quodcumque... excelsorum deest 4. domus 1. deest 2. 4. deest 4. accipiunt 4. sunt sicut a. 2. 4. sidomestici 4. huiusmodi 2. 4. et 2. 4. imponere 4. in c. deest 4. cogunt 4. deest 2. 4. deest 4. deest 2-4. autem 2. 4. deest 4. deest 2-4. proiciunt 2. 3. proiecit 4. de e. deest 3. praecipit 2-4. tribuatur 2-4. gregorii papae 2. credere 3. 4. aliqui sint 4. plerum 1. negligentes 2-4. et illud 4. r. suis et 2-4. hlutarium 2. lotharium 3. 4. hludharum 5. manus patris sui s. 2-4. 6. et ob hoc c. f. 4. et ex 4. exhortationem 1. patruhelm 3. patrum 4. habebatque 4. Habebat... inde deest 1. deest 4. et pervenit 2. 4. cavillonis 3. deest 4. deest 4. et sese repraesentabant deest 2-4. et c. sunt deest 1. et inde 4. aquis 2-4. seductione 4. lapsi 2. 4. utraque parte 2-4. atque 2-4. longobardorum 1. 3. 4. anselmus 2. thedulfus 1. thiedolfus 3. wolvodus 4. et w. c. et th. aurelianensis 2-4. est 4. exortatores 1. eggitheum 2. 3. egittheum 4. reginardum 2. reinhardum 4. et r. deest 3. hardardi 2. hardati 3. 4. deest 4. cum 4. multo tempore 2. 4. deest 4. debilitatem 2. 3. 5. crudelitatem 1. 4. facere 3.

NOTAE.

^a Id est, in regibus et principibus; cum hic Germanicum *bei* significat.

^b Id est, *patrum*.

pauperibus propter purgationem animae suae.

24. Eodem tempore iussit fratres suos tonsurari, Drogonem, Hugonem et Theodoricum, discordiam ad mitigandam, et liberatis disciplinis iussit instrui, quos postmodum honorifice constituit, Drogoni episcopatum dedit, et Hugoni coenobium, monasteria.

25. Tunc perrexit dominus imperator partibus Britaniae cum exercitu, et ibi Murcomannus dux eorum interfectus est, et omnem terram istam suae ditioni subegit. Inde regrediens invenit Irmingardam reginam febricitantem, quae non post multos dies obiit in pace.

26. Sequenti vero anno (819) accepit filiam Hwelfi ducis sui, qui erat de nobilissima progenie Bawariorum, et nomen virginis Iudith, quae erat ex parte matris, cuius nomen Eigilwi, nobilissimi generis Saxonici, eamque reginam constituit. Erat enim pulchra valde. Eodem anno Ingilheim in villa regia generale placitum suum habuit.

27. Sequenti anno (820) exercitum suum insit adversus orientales Sclavos, quorum dux nominabatur Liduit, quem in fugam verterunt et terram istam vastaverunt. Inde regredientes venerunt domum.

28. Sequenti anno (821) habuit placitum suum generale, et ibi Hlutharius, filius suus primogenitus ex regina, suscepit in coniugium filiam Hugonis comitis, qui erat de stirpe cuiusdam ducis nomine Eih, qui erat timidus super omnes homines. Sic enim becilerunt ei domestici sui, ut aliquando pedem foris sepe ponere ausus non fuisset. Iam tunc imminere ei infidelitas, quam per suggestionem supradicti sacerdotis sui et aliorum iniquorum multorum ostendit in patrem. Inde regrediens Hlutharius venit Wormaciam cum uxore.

29. Sequenti anno (822) habuit generale placitum suum Attinaco palatio. Inde direxit filium suum Hlutharium cum coniuge Irmingarda in Italiam. Dominus vero imperator perrexit inde, venit Francofurtum, ibique natalem Domini celebravit.

30. Postea (825) misit legatos suos, Adalungum venerabilem abbatem et presbyterum, et Hunfridum qui erat dux super Redicam partibus Romae, propter quandam insolentiam quam Romanus populus super Romanum pontificem Pascalem dixit, imputantes ei, quod nonnullorum homicida fuisset. Qui supradictus pontifex cum iuramento purificavit se in Lateranensi patriarchio coram supradictis legatis et populo Romano, cum episcopis, et presbyteris et diaconibus quinque (824). Illis missis abeuntibus, statim supradictus papa obiit, cuius funus Romanus populus in ecclesia beati Petri apostoli humari noluit, antequam Eugenius papa post eum successit, et ipse iussit sepelire corpus eius in loco quem ipse vivus construxerat.

31. Anno sequenti imperator perrexit alia vice in Britanniam, et omnem terram istam magna plaga vastavit propter infidelitatem eorum.

32. Alio anno (825) erat Aquis palatio cum magno exercitu, et ibi venerunt legati Bulgarorum portantes dona: quos benignè suscipiens, dimisit ire ad propria.

33. Sequenti vero anno (826) erat in palatio regio Ingilheim, et ibi ad eum venit Heriolt de Danais, quem dominus imperator elevavit de sacro fonte baptismatis, et uxorem eius elevavit de fonte domnia Iudith augusta. Tunc dominus imperator magnam partem Fresonum dedit ei, et honorificis donis ornavit eum, et cum legatis suis dimisit eum ire cum pace.

34. Alio anno (827) direxit exercitum suum obviani Sarracenis. Sequenti anno (828) perrexit de Ingilheim, post generale placitum suum pervenit ad Commarciacum.

35. Alio anno (829) venit Wormaciam, ubi et Karolo filio suo, qui erat ex Iudith augusta natus, terram Alamannicam, et Redicam, et partem aliquam Burgundiae, coram filiis suis Hluthario et aequivoco suo tradidit, et illi inde indignati sunt, tunc cum Pippino germano eorum.

36. Alio vero anno (830) perrexit dominus imperator de Aquisgram palatio, pervenit ad Compen-

VARIANTES LECTIONES.

1 tonsurari 2-4. 2 drogonem 4. 3 hugonem 2-4. 4 theodricum 1. theocerium 2. 5 instruit 1. 6 drogoni 5. 4. 7 cenobialia 3. 4. 8 multa 2. 9 in partes 4. 10 britanniae 2-4. britanniae 3. 11 murmannus 4. 12 requievit 2. 13 huuelmi 1. welli 4. 14 deest 4. 15 stirpe 4. 16 baioariorum 2. 3. bavariorum 4. 17 c. n. eigilwi deest 2. 3. 4. 5. 18 ingilheim 1. inguleheim 2. ingulenheim 4. 19 deest 4. 20 deest 2-4. 21 transmisit 3. 4. 22 liudewit 3. 23 fugam 2-4. 24 et t. i. v. deest 1. 25 ex r. deest 3. 26 deest 1. 27 hgonis 3. 4. 28 edic 2. edig 3. edith 4. edit 5. 29 sepem 4. deest 2. 30 saceris sui 1. 31 patre 2-4. 32 inde . . . uxore deest 3. 33 attinaco 1. 34 irmingard 2. irmingardam italiam 1. 35 et venit 2-4. 36 francofurtum 3. francoford 2. francofurt. 4. 37 reddicam 1. cf. cap. 35. rethiam 4. 38 in p. 4. 39 romanorum 2. 4. 40 pascalem 2-4. 41 britanniam 2-4. 42 aquisgrami 2-4. 43 ferentes 4. 44 bulgariorum 1. vulgarorum 5. 45 regio 2. 3. 5. 46 ingilheim 1. inguleheim 2. ingulenheim 4. ita saepius. 47 eriolt 4. 48 danis 3. 4. 49 deest 4. 50 eius deest 1. 51 frisonum 4. 52 in 4. 53 deest 4. 54 vero 2-4. 55 et post 4. 56 commerciacum 4. 57 deest 1. 58 deest 1. 59 alamanicam 1. alemannicam 2. 60 rethiciam 4. rheciam 5. 61 suo lodewico 4. 62 deest 1. 63 deest 4. 64 et pervenit 2. 4.

NOTAE.

A Aliis Murmannus.
B Rhaetiam sive ducatum Curiensem. Cf. Eginhardi Annales.
C Commercy ad Mosam.
D Rhaetiam Curiensem.

domi, ibique venit obviam ei Pippinus filius eius cum magnatis primis patris sui, Hildavino archicappellano, et Iesse Ambianensi episcopo, Hugone et Matfrido, Elisachar abbate, Godefrido, et multis aliis perfidis, et voluerunt dominum imperatorem de regno expellere; quod prohibuit dilectus aequivocus filius eius. Supradicti impii obsecrantes ei multa contraria, quod impium est fieri vel credi. Dixerunt Judith reginam violatam esse a quodam duce Bernharde, qui erat de stirpe regali, et domni imperatoris ex sacro fonte baptismatis filius, mentientes omnia; suscipientes reginam Judith, eamque vi velantes et in monasterium mittentes, et fratres eius Chouonradum et Ruodolfum tendentes et in monasterio mittentes.

37. Ipso eodemque anno pervenit dominus imperator ad Nivimagan castrum, quod situm est super fluvium quod dicitur Walum: et multitudo hominum ex omnibus regnis suis venit ad eum, inter quos venerunt supradicti adversarii eius, et superaverat eos dominus imperator, et divisit eos atque commendavit. Et Hlutharius filius eius cum iuramento fidelitatem promisit, ut post hoc nunquam talla committere debuisset. Et ibi Iesse iusto iudicio episcoporum depositus est. Ibi fuit aequivocus filius eius, qui in omnibus laboribus patris adiutor eius extitit. Inde venit dominus imperator Aquis ad sedem suam, et supradicta coniux venit ibi obviam ei, quam honorifice suscepit, iubente Gregorio Romano pontifice cum aliorum episcoporum iusto iudicio.

38. Sequenti vero anno (831) imperator in palatio Theodoni erat cum filiis suis Hluthario et Hludowico: et ibi supradictus dux venit Bernhardus, et purificavit se de supradicto stupro, postquam nullus inventus est, qui ausus fuisset eum armis supradictam rem ei imponere.

39. Alio vero anno (832) post pascha auditum est, quod aequivocus filius eius cum consilio Hlutharii voluisset visitare patrem in hoste, et venit usque ad monasterium sancti Nazarii, et modico tempore

ibi residens, usque dum pater eius Magontiam veniens, et coadunato exercitu secutus est eum. Filius vero eius supradictus revertens domum, et expectavit adventum patris, et voluit se defendere. Pater vero veniens, iussit eum venire ad se; quem benigne suscipiens, habuerunt colloquium pacificum, et non post multos dies cum magno amore diviserunt se. Filius domi sedebat, et pater reversus est in Franciam.

40. Cum ergo venit ad palatium Francofurti, ibi obviam ei venit Hlutharius filius eius, postulans patrem, ut semetipsum purificare licuisset, quod nec per voluntatem eius, nec per exhortationem eius frater ullam molestiam patri fecisset: et quam verum hoc sit, nonnullis est cognitum.

41. Interim quo rex ibidem manebat, auditum est, quod Pippinus filius eius commotionem patri facere voluisset. Qui concite perrexit Limodiam civitatem obviam eius, iussit ire filium cum uxore et liberis in Franciam. In primis audient imperium patris, incipiebat ire usque ad Theotwadum palatium; inde revertens perrexit in Aquitaniam (833): imperator inde revertens, venit Aquis ad sedem suam, et fuit ibi non multum tempus. Inde regrediens, venit Wormaciam civitatem ante sanctum tempus quadragesimae.

42. Post pascha audivit, ut iterum filii sui ad eum venire voluissent non pacifice: qui congregavit exercitum, perrexit obviam eis usque in magnum campum qui est inter Argentoriam et Basileam, qui usque hodie nominatur Campus-mendacii, ubi plurimorum fidelitas extincta est. Filii autem eius perrexerunt obviam ei cum Gregorio papa Romano; et quicquid postulabant, nihil eis pater consentiens. Non post multos dies venerunt ad colloquium imperator et supradictus pontifex; qui non diu loquentes, honoravit eum pontifex imprimis magnis et innumeris donis. Postquam uterque rediit ad tabernaculum, misit imperator dona regalia per Adalungum venerabilem abbatem atque presbyterum supradicto pontifici. Tunc consilium sunt

VARIANTES LECTIONES.

¹ magnatibus 3. 4. ² hilduino 2. 4. hilduwino 3. ³ scribendum archicappellano pro more qui saeculi. ⁴ ambianensi f. ⁵ hugo 2. hugone 3. 4. ⁶ mathfrido 2. 4. ⁷ Elisachar abbate godefrido ⁸ deest 4. ⁹ godefrido 2. 3. ¹⁰ quod i. e. f. v. credi ¹¹ deest 2. 4. ¹² deest 1. ¹³ eunradum 2. conradum 3. ¹⁴ conradum 4. 5. ¹⁵ ruodolfum 2. ruodolfum 4. 5. ¹⁶ monasterium 2-5. ¹⁷ miserunt 2. 3. mittentes etc. 4. ¹⁸ deest 4. ¹⁹ nivimagan 1. novium magnum 2. noviomagan 5. 4. ²⁰ q. si. e. deest 3. ²¹ valum 2. 4. wal. 3. ²² postquam superavit, divisit eos 2. superavit 3. 4. ²³ dimisit 4. ²⁴ post haec 2. posthac 4. ²⁵ deest 3. ²⁶ deest 4. ²⁷ deest 4. ²⁸ deest 4. ²⁹ de obiecto 4. ³⁰ iam dictam 4. ³¹ deest 4. ³² cum gaudio magno amore 4. ³³ ullas molestias 4. ³⁴ sed quod 4. ³⁵ verum est m. c. 2. ³⁶ ibi 2. 4. ³⁷ eius aliquam 2-4. ³⁸ lemovicam 4. ³⁹ et 2-4. ⁴⁰ et iussit 2. iussitque 4. ⁴¹ theotwadum 2. theotwadum 4. ⁴² et imp. 4. ⁴³ deest 4. ⁴⁴ rediens 4. ⁴⁵ ad aquis. ⁴⁶ egrediens 3. digrediens 4. ⁴⁷ deest 4. ⁴⁸ quadragesimale 4. ⁴⁹ quod 2. 4. ⁵⁰ et perrexit 2-4. ⁵¹ argentoriam 2. 4. argentoratum 5. ⁵² basileam 4. ⁵³ eo quod ibi 4. ⁵⁴ sit 4. ⁵⁵ papa 2. 3. romano pontifice 4. ⁵⁶ nihil erat eis 3. 4. ⁵⁷ consentit 2. ⁵⁸ iamdictus 4. ⁵⁹ deest 3. et 4.

NOTÆ.

^a Filio S. Willehelmi, ducis et monachi Gello-D ^b Id est, custodiendos distribuit. nensis. BOUQUET.

nali, ut imperatorem desererent, et ad filios eius pervenerunt, imprimis ¹ qui cum antea offenderant ²; ceterisque ³ sequentibus, quadam nocte pars maxima dimisit eum, et tentoria eorum relinquentes ⁴, pervenerunt ad filios. In crastinum ⁵ aliqui qui remanserant, veniunt ad imperatorem, quibus praecepit dicens: *Ita, viri, ad filios meos. Noto ut vltas propter me vitam vestram membra dimittat.* Ad ⁶ illi infusi lacrimis recedebant ab eo. Iam tunc separatam habebant uxorem suam ⁷ ab eo, eam iuramento confirmantes ⁸, ut nec ad mortem nec ad debilitationem ⁹ eam habere desiderarent. Qui ¹⁰ statim miserunt partibus Italiae in civitatem Tarrusnam ¹¹, ibi eam habentes. Non multo tempore postea susceperunt ¹² patrem, et duxerunt eum cum illis ¹³, quod ¹⁴ facte ¹⁵, diviserunt se ibi; Pippinus perrexit in Aquitaniam, Hincovicus in Bavariam.

45. Hlotharius ¹⁶ vero duxit secum patrem ad Compendium palatium, et ibi valde ¹⁷ adflixit eum eam episcopis et ceteris nonnullis. Iusserunt eum, ut ¹⁸ in monasterium iret ¹⁹, et ibi fuisset ²⁰ omnibus dictus ²¹ vitae suae. Quod ille renuens, non concessit voluntati ²² eorum. Omnes enim ²³ episcopi molesti fuerunt ei, et maxime hi, qui ²⁴ ex villissima ²⁵ servili conditione honore habebat, cum his qui ex barbaris nationibus ad hoc fastigium perducti sunt.

46. Eligerunt tunc unum impudicum et crudelissimum, qui dicebatur Ebo ²⁶, Remensis episcopus, qui erat ex originarium servorum stirpe, ut eum inmaniter adflixisset eam confractionibus ceterorum. Inaudita locuti sunt, inaudita fecerunt, ostidio improperantes ei. Abstulerunt ei gladium a ²⁷ femore suo, iudicio servorum suorum induentes eum cilicio. Tunc impletum ²⁸ epilogium ²⁹ Hieremiae prophetae dicentis: *Servi dominati sunt nostri*. O qualem remunerationem reddidisti ei! Fecit ³⁰ te liberum, non nobilem, quod impossibile est ³¹. Post libertatem vestivit ³² te purpura et palle; ³³ tu eum induisti cilicio. Ille te pertraxit in carcerem ad culina pontificale; tu eum falso iudicio voluisti expellere a

a solo patrum suorum. Crudelis, cur non intellexisti praecepta Dominica ³⁴. *Non est servus supra dominum* ³⁵. Quomobrem contempsisti praecepta apostolica ³⁶ illius, qui usque ³⁷ ad tertium coelum raptus erat, ut inter angelos disceret, quid ³⁸ hominibus imperaret ³⁹? Ille ⁴⁰ sic praecepit dicens: *Omnes potentibus sublimioribus subiecti estote. Non est enim ⁴¹ potestas nisi a Domino* ⁴². Et iterum alius ⁴³ dicit: *Deum time, regem honorificate.* *Servi subditi estote in omni timore domini* ⁴⁴, non tantum bonis et modestis, sed etiam discoloris: haec ⁴⁵ est enim gratia. Tu vero Deum non timeasti, nec regem honorasti. Si unusquisque gratiam Dei adipisci poterit talia faciendo, prosequite iram Dei habebit talia contempnendo. Crudelis, quis consiliarius tuus fuit, aut ductor ⁴⁶ tuus? Nonne ille, qui est rex super omnes filios superbiae? qui dicebat ⁴⁷ Deo ⁴⁸ creatori suo: *Haec omnia tibi dabo, si praesidens adoraveris me* ⁴⁹. O Domine Iesu Christo ⁵⁰, ubi erat angelus tuus; qui omnia primogenita Aegypti una nocte facile ⁵¹ delevit? et ille qui in castris Assyriorum sub Sennacherib, rege inique, nocte una ⁵² centum octuaginta quinque milia perdidit: extulit, testante ⁵³ Esaya propheta? An ille qui Herodem iuniorum ⁵⁴ concionantem ⁵⁵ percussit, ut ⁵⁶ statim scatore coepit veribus? Et tu, terra, quae eum sustulisti ⁵⁷ illo in tempore, quare non aperuisti os tuum, ut devotares eum, sicut iam olim fecisti Bathan et Abiron? Tu non intellexisti trifurcamentum legem tuam quae dicit: *Cebaria et vinga et homo* ⁵⁸ i, *asino, panis et disciplina et opus servo.* Tibi ratiocinavit Zacharias propheta, dicens ⁵⁹: *Non vides, quia mendacium locutus es in nomine Domini.* Deus manifestavit malitiam tuam, et conservavit ⁶⁰ illi regnum et gloriam suam. Propter ⁶¹ cupiditatem et mendacium magna te ⁶² impietate perdidisti. Corrae tuae in obprobrium omnibus diebus vitae tuae. Per praecepta ⁶³ cupiditatis et falsitatis ⁶⁴ crescit ignominia tua de die in diem, sicut ⁶⁵ numerus parvus per artem arithmetica surgit in maximum. Crudelis, adhuc imperfectum est canonicum iudi-

VARIANTES LECTIONES.

lli qui 2-4. ² offenderant 4. ³ ceteris 2-4. ⁴ derelinquentes 4. ⁵ c. vero a. 4. ⁶ deest 2. 4. ⁷ iam t. s. h. u. suam deest 1. ⁸ confirmans 4. ⁹ debilitatem 2 — 4. ¹⁰ quam 2 — 4. ¹¹ dantonam 4. ¹² habentes u. m. t. Postea 1. habentes. Non post multos dies susceperunt 3. ¹³ duxerunt secum 2. 3. ¹⁴ quo 3. 4. ¹⁵ factum 2. ¹⁶ Hlotharus 1. ¹⁷ valde deest 1. ¹⁸ i. enim eam ire in 4. iusserunt enim ut 3. ¹⁹ deest 4. ²⁰ esse 4. ²¹ deest 1. ²² voluptati 1. ²³ in hac voce desinit codex 2. ²⁴ quos 3. 4. ²⁵ deest 4. ²⁶ hebo 4. ²⁷ de 3. 4. ²⁸ i. est 3. ²⁹ epilongium 1. epylogium 3. elogium 4. ³⁰ fecit te 1. ³¹ est post libertatem. Vestivit 4. ³² vestivi te 1. ³³ et tu 4. ³⁴ domini 4. ³⁵ d. suum 3. 4. ³⁶ apostolice 1. ³⁷ deest 4. ³⁸ quod hominibus ille sic praeceperet. Omnibus 4. ³⁹ impararet 3. ⁴⁰ i. enim sic praecepit: omnibus 3. ⁴¹ deest 4. ⁴² deo 3. 4. ⁴³ alibi 3. ⁴⁴ deest 4. ⁴⁵ hoc 4. ⁴⁶ aut d. t. deest 3. ⁴⁷ dicit 1. ⁴⁸ deest 3. 4. ⁴⁹ adoraveris 3. 4. ⁵⁰ deest 4. ⁵¹ deest 1. ⁵² n. u. deest 4. ⁵³ iuvenem 4. ⁵⁴ concionantem 1. ⁵⁵ et 3. 4. ⁵⁶ sustinisti 3. 4. ⁵⁷ bonus corr. onus 1. onus 3. 4. ⁵⁸ deest 4. ⁵⁹ consecravit 1. ⁶⁰ Propter... surgit in maximum haec omnia desunt in codice 4. ⁶¹ magne ate 1. ⁶² praecepta 1. ⁶³ et f. deest 1. ⁶⁴ sic 2.

NOTAE.

D tantur.

⁵ Isa. xxxvii, 36.

⁶ Eadem certe significatione ae *sustinisti*

⁷ Eccl. xxxiii, 25.

⁸ Id est, onus.

⁹ Zach. xiii, 3.

^a Thren. v, 8.

^b Matth. x, 24.

^c Rom. xiii, 1.

^d 1 Petr. ii, 17.

^e Matth. iv, 9.

^f Id est, adoraveris; v et b invicem commu-

cium tuum. Necesse est enim, ut perfectum fiat iudicium ad maiorem ignominiam tuam. Patres tui erant ¹ pastores caprarum, non consilarii principum. Tu cum ceterorum iudicio lesse a sacerdotio deposuisti; nunc iterum revocasti eum ² in gradum pristinum. Aut tunc, aut nunc falsum iudicium exhibuisti; imitator ³ eius fuisti, de quo poeta in libro sexto Aeneidos ⁴ canit ⁵ :

Infelix Theseus, Flegiasque ⁶ miserrimus omnes
Ammonet ⁶, et magna testatur voce per umbras:
Discite iustitiam moniti et non tempore Divos.
Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Inposuit, fixit leges pretio atque rediit.

Quid possum tibi amplius dicere? Nisi ⁷ linguam habuissem ferream et labia ⁸ aenea, omnes nequities tuas explanare ⁹ nec enumerare potuissem. Sed si aliquis fuisset, qui ¹⁰ poetico carmine omnia ¹¹ B facinora tua rimari voluisset, forsitan Smirnamum ¹² vatem, vetustum Homerum, Mincianumque ¹³ Maronem cum Ovidio superare potuisset. Sed temptatio piissimi principis, quam pertulit a nequissimis, nihil ob aliud fuisse creditur, nisi ut probaretur eius bonitas, sicut et patientia beati Iob. Sed magna discrepatio ¹⁴ erat inter ¹⁵ persecutoribus utriusque. Qui beato ¹⁶ Iob insultabant, reges fuisse leguntur in libro beati Tobiae ¹⁷: qui istum vero maxime ¹⁸ affligebant, legales servi eius fuerunt ¹⁹ ac patrum suorum.

45. De Compendio postea duxerunt piissimum principem ad Aquisgrani palatium. Hoc audiens aequivocus eius filius, recessit a Bawaria ²⁰ magno dolore compulsus ob iniuriam patris. Qui veniens ad palatium Franconovurt, statim inde ²¹ direxit legatos suos Gozaldum abbatem ²² et presbyterum ²³ et Morhardum palatinum comitem, postulans et imperans, ut erga patrem humaniorem exhibere ²⁴ sententiam. Quod frater eius ²⁵ Hlutharius benigne non susceperat ²⁶. Postquam illi legati ²⁷ reversi sunt, statim alios destinavit ad patrem, qui prohibiti sunt ne eum viderent.

46. Postea perrexit Hlutharius de Aquisgrani palatio, ²⁸ pervenit Magontiam, ubi obviam venit ei frater, et colloquium inaequale habuerunt ibi propter hoc, quia omnes quos Hlutharius habebat secum,

A adversarii erant patris sui iniuste; quos autem Hludovicus habebat secum, fideles erant patri suo ac sibi. Inde revertens Hlutharius venit Aquis palatium, celebravitque ²⁹ natalem Domini adhuc clauso patre.

47. Post sanctum diem epiphaniae (834) iterum Hludovicus misit legatos suos ad patrem, Grimaldum ³⁰ venerabilem abbatem ³¹ atque presbyterum ³² et Gebardum ³³ nobilissimum atque fidelissimum ³⁴ ducem. Qui venientes Aquis, consensit eis Hlutharius, ut viderent patrem cum insidiatoribus, quorum unus vocabatur Othogarius ³⁵ episcopus ³⁶, alter vero Righordus ³⁷ perfidus. Venientes legati ad conspectum principis, ³⁸ humiliter prosternentes se pedibus eius ³⁹. Posthac ⁴⁰ salutaverunt eum ab aequivoco filio suo. Secreta vero verba ⁴¹ noluerunt ei indicare propter insidiatores praesentes, sed aliquo motu signorum fecerunt eum intelligi ⁴², ut ⁴³ aequivocus ⁴⁴ eius hoc ⁴⁵ consentire noluisse ⁴⁶ supplicium patris.

48. Illis missis abeuntibus, statim Hlutharius compellens ⁴⁷ patrem, ut cum eo ⁴⁸ iret iterum ⁴⁹ ad Compendium, qui consentiens filio perrexit cum eo. Hoc audiens aequivocus filius eius ⁵⁰, coadunata multitudine secutus est eos; qui cum non longe esset ⁵¹ ab eis, Hlutharius dimisit patrem, et recessit ab eo cum consiliariis suis impiis. Aequivocus ⁵² vero filius eius pervenit ad eum, et honorifice ⁵³ suscepit eum, et reduxit iterum ad Aquis ad sedem suam, et Deo iubente restituit eum in regnum et in ⁵⁴ locum suum. Et ibi pariter ⁵⁵ sanctum pascha Domini celebraverunt. ⁵⁶ Hoc audiens Ebo ⁵⁷, statim fugam iniiit; qui ⁵⁸ comprehensus, coactus perductus est ad praesentiam principis ⁵⁹, qui commendavit eum ad custodiendum ⁶⁰.

Eodem anno, qui est annus regni eius 21, omnibus indulgentiam praestitit; qui eum coacti reliquerunt ⁶¹. Et hoc non fuit ⁶² ei et ⁶³ honorosum ⁶⁴ vel ⁶⁵ grave, qui est piissimus imperatorum, quod antea ⁶⁶ pepercit ⁶⁷ inimicis suis, implens illud ⁶⁸ evangelicum praeceptum, quo dictum ⁶⁹ est ⁷⁰ : *Dimittite, et dimittetur vobis*. Praemium bonum et magnum praeparat ei ⁷¹, qui hoc praeceptum constituit ⁷² :

VARIANTES LECTIONES

¹ fuerunt 4. ² r. eum *deest* 1. ³ imitator 1. ⁴ aeneidorum 4. ⁵ feguasque 3. ⁶ agrasque 4. ⁶ admonet 3. ⁷ dicere. Nam si 3. 4. ⁸ labra 4. ⁹ explicare 3. 4. ¹⁰ f. qui *deest* 3. ¹¹ *deest* 4. ¹² smirmanum 1. 3. smyrnaeum 4. ¹³ minciarumque 1. ¹⁴ discretio 3. 4. ¹⁵ in 3. 4. ¹⁶ beatum 3. ¹⁷ thobiae 4. in l. b. tobiae *deest* 3. ¹⁸ *deest* 4. ¹⁹ erant 4. ²⁰ baioria 3. ²¹ *deest* 3. ²² et p. *deest* 3. 4. ²³ exhiberet 3. 4. ²⁴ suus 3. ²⁵ susceptus 3. 4. ²⁶ *deest* 3. ²⁷ et pervenit 3. 4. ²⁸ c. ibi 3. 4. ²⁹ grimoldum 3. 4. ³⁰ atque p. *deest* 3. ³¹ gebahardum 3. gebhardum 4. ³² a. f. *deest* 1. ³³ otgarnus 3. 4. ³⁴ richardus 3. 4. ³⁵ et humiliter 3. 4. ³⁶ suis 3. 4. ³⁷ *deest* 4. ³⁸ *deest* 4. ³⁹ intelligere 4. ⁴⁰ quod 4. ⁴¹ aequivocus filius eius 6. ⁴² hoc essentire voluisset 1. ⁴³ noluisse scilicet s. p. 4. ⁴⁴ compulsi 4. ⁴⁵ eo veniret ad 4. ⁴⁶ *deest* 3. ⁴⁷ audiens lodewicus 4. ⁴⁸ abesset ab 4. ⁴⁹ lodewicus 4. ⁵⁰ honeste susceptus et 4. ⁵¹ *deest* 4. ⁵² simul 4. ⁵³ celebraverunt 4. ⁵⁴ hebo 4. ⁵⁵ iniiit sed c. 4. ⁵⁶ imperatoris 3. ⁵⁷ Deo gratias 3. ⁵⁸ reliquerunt 3. 4. ⁵⁹ non sit ei 1. ⁶⁰ *deest* 3. 4. ⁶¹ ornerosum 3. 4. ⁶² *deest*. ⁶³ nec *Wratislav*. ⁶⁴ antea 1. ⁶⁵ praecepit 1. ⁶⁶ *deest* 3. 4. ⁶⁷ quod dictum 1. ⁶⁸ ei deus 4. ⁶⁹ implet 3.

NOTÆ.

^a Vers 617-621.

^b Altahe inferioris, et archicappellanum. c. Ec-cardi Franc. Orient. II, 246.

^c Weissemburgensem. Eccard. I. c. II, 198.

D ^d Moguntiensis
^e Luc. VI, 37.
^f Hebr. XII, 6.

Quem enim diligit Dominus ¹ corripit; flagellat autem ² omnem filium quem recipit; et qui sponte correptiones Domini ³ non suscipit, filius eius fieri non poterit ⁴.

50. Sed summopere praecavendum ⁵ est, ne amplius fiat, ut servi sint consilarii sui; quia si possunt, hoc maxime construunt, ut nobiles opprimant, et eos ⁶ cum vilissima propinquitate eorum exaltare studeant. Hoc non concedet sanctae dignitati suae ⁷, hoc raro contigerat temporibus sanctae memoriae genitoris sui, ut aliquis de talibus ad honorem conscendit. Hunc maxima disciplina perducit ⁸, ne superbire inciperet. Hoc exemplum nunc exercere maximum ⁹ opus est. Quando in temptatione sua ¹⁰ erat mitissimus principum, hi ¹¹ tales tam molesti ei fuerunt, qui eis inmeritis omnem benignitatem exhibuit ¹². Quid subiectis faciant, nulli interrogandum ¹³ opus est.

51. Postquam praevaluit imperator, misit fideles legatos suos partibus Italiae, ut reducerent coniugem suam saepe mendaciis ¹⁴ afflictam. Qui venientes susceperunt eam honorifice, et perduxerunt eam cum iocunditate et laetitia ad praesentiam principis, qui erat tunc temporis in ¹⁵ Aquisgrani palatio.

52. Hlutharius vero residens in civitate Cavillonum ¹⁶, ubi ¹⁷ multa mala commiserat, expoliando aecclesias Dei, fideles patris sui, ubicumque eos ¹⁸ comprehendere potuerat, praeter legatos tantum, martires ¹⁹ exhibuit. Insuper et sanctimonialis ²⁰ feminam, quae erat soror ducis Bernhardi, nomine Gerbirch ²¹, iussit in vase vinatico claudere, et proicere in flumen Ararim, de quo poeta canit ²²:

Aut Ararim Parthus ²³ bibit ²⁴ aut Germania Tygrim ²⁵.
Ibi eam diu affligens, quousque extinxit eam ²⁶ indicio coniugum impiorum consiliorum eius ²⁷, implens psalmodicam prophetiam ²⁸ c. Cum sancto sanctus eris, et cum perverso perversus ²⁹.

53. Post hoc misit legatos suos imperator ac illum ³⁰, Marachwardum ³¹ venerabilem ³² abbatem ³³, cum ceteris fidelibus suis, cum epistolis exhortatoriis, quibus ammonuit eum inprimis ut recordatus fuisset ³⁴ omnipotentis Dei et mandatorum eius,

ut averteret se a via sua prava, ut ³⁵ intellegeret quam districtum iudicium esset Dominum ³⁶ contempnere in praeceptis suis. Dicit enim Deus inter alia praecepta ³⁷: *Honora patrem et matrem*, et: *Qui maledixerit ³⁸ patri vel matri, morte moriatur*. Hoc praeceptum non per prophetas mandavit neque per apostolos, sed ipse Deus scribendo observare praecepit, et quam grave sit hoc praetermittere, in libro Deuteronomio ³⁹ postmodum ostendit dicens: *Si genuerit homo filium contumacem et protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, et coercitus oboedire contempserit, adpraehendent eum, et ducent ad seniores civitatis illius et ad portam iudicii, dicentque ad eos: Filius iste noster protervus et contumax est, monita nostra audire temnit ⁴⁰, commessionibus vacat et luxuriae atque convivis ⁴¹: lapidibus eum obruet populus civitatis, et morietur, ut ⁴² auferatis ⁴³ malum de medio vestri. Et ⁴⁴ universus Israel audiens pertimescat ⁴⁵*.

54. Postquam Hlutharius locutus fuisset cum supradictis missis, legationem eorum grave ⁴⁶ ac dure ⁴⁷ suscepit, et minas eis promisit, quod adhuc non est impletum, neque postmodum fiet ⁴⁸. Illi revertentes ⁴⁹ ab eo, venerunt ad imperatorem, nuntiantes ei omnia quae audierant ⁵⁰. Inde pater eius ingemiscens, congregavit multitudinem copiosam, et perrexit post eum ubi audierat eum esse. Venerunt filii eius obviam ei, Pippinus ab occidente et aequivocus eius ⁵¹ ab oriente ⁵², uterque cum magna multitudine ad obsequium patris. Cumque properarent ⁵³ Aurelianensium civitati ⁵⁴, ubi erat Hlutharius prope cum seductoribus suis impiis, de quibus superius mentio facta est, noluit quiescere ⁵⁵ exhortationibus patris; sed quadam nocte elongavit se ab eo quasi fugiendo. Tunc imperator misit legatos suos post illum ⁵⁶, Badaradum ⁵⁷ episcopum Saxonicum ⁵⁸, et Gerhardum ⁵⁹ nobilissimum ac fidelissimum ⁶⁰ ducem, et Berengarium sapientem, propinquum suum. Qui venientes ad eum, statim supradictus ⁶¹ episcopus praecepit ⁶² ei cum edicto ⁶³ omnipotentis Dei sanctorumque omnium eius ⁶⁴, ut se ⁶⁵ alienaret a societate impiorum seductorum eius, ut licuisset

VARIANTES LECTIONES.

¹ deest 4. ² et flagellat o. 4. ³ eius 4. ⁴ potest 3. 4. ⁵ cavendum 4. ⁶ quando hoc 3. quoniam hoc 4. ⁷ conscenderet; quin eum maxima cum disciplina regebat ne 3—4. ⁸ deest 4. ⁹ deest 4. ¹⁰ si 4. ¹¹ exhibuit 3. 4. ¹² interrogare 4. ¹³ mendiciis 1. ¹⁴ deest 3. 4. ¹⁵ cabillionum 4. ¹⁶ ibi 3. ¹⁷ deest 3. 4. ¹⁸ t. in deest 3. ¹⁹ sanctimonialem 3. 4. ²⁰ gerbire 3. gerberg 5. ²¹ pardus Pith. partus Chesn. ²² bibit Pith. Chesn. ²³ tigrim 3. 4. ²⁴ deest 3. ²⁵ voces quousque, eam, coniugum, eius desunt 4. ²⁶ psalmiotam 3. ²⁷ perverteris 3. 4. ²⁸ ad lotharium 4. ²⁹ marcwardum 3. marcwardum 4. ³⁰ deest 3. ³¹ recordaretur 4. ³² et 3. 4. ³³ deum 4. ³⁴ maledicit 3. 4. ³⁵ deuteronomii 4. ³⁶ contemnit 3. 4. ³⁷ convivio 4. ³⁸ et 3. ³⁹ auferetis 3. auferatur 4. ⁴⁰ Et... pertimescat deest 4. ⁴¹ pertimescet 3. ⁴² graviter 4. ⁴³ ac d. deest 3. ⁴⁴ quae non sunt impletae neque postmodum factae 1. ⁴⁵ redeuntes 4. ⁴⁶ audierant et viderant 3. viderant et audiverant 4. ⁴⁷ et lodewicus 3. ⁴⁸ et a. c. a. oriente deest 1. ⁴⁹ appropinquarent ad a. 4. ⁵⁰ civitatem 3. 4. ⁵¹ acquiescere 3. 4. ⁵² eum 3. 4. ⁵³ badaradum 5. 4. baduradum 6. ⁵⁴ gebelardum 3. 4. ⁵⁵ ac f. deest 3. 4. ⁵⁶ iam dictus 4. ⁵⁷ praecipit 4. ⁵⁸ edicto 4. ⁵⁹ et sanctorum eius 4. ⁶⁰ deest 3. 4.

NOTÆ.

^a Id est, se.

^b Virgilii Ecl. 1, 63.

^c Psalmi. xviii, 27.

^d Prumiensem.

D ^e Exod. xx, 12; xxi, 17.

^f xxi, 18-21.

^g Paderbornensem.

fideles imperatoris ostendere, si voluntas Dei esset, ut discordia eorum permaneret, an non. Post legationem episcopi supra nominati duces protulerunt quod eis imperatum fuerat. Quos statim rogavit ad modicum tempus egredi foras, et statim iterum revocavit, deprecans eos, ut ei consilium dedissent de omnibus actis suis. At illi instruxerunt eum, ut veniret ad misericordiam patris cum ceteris seductoribus, promittentes pacem. Et ille cum eis promisit venire. Inde regredientes legati venerunt ad principem, nuntiantes ei quae gesta erant.

55. Post eos venit Hlutharius ubi erat imperator, pater eius, sedens in papillione suo, quod erat extensum in altum valde in campo magno, ubi eum exercitus omnis contemplari potuit, et filii eius fideles steterunt iuxta eum. Tunc veniens Hlutharius cecidit ad pedes patris, et post eum socer eius Hug timidus. Tunc Matfridus et ceteri omnes qui primi erant in facinore illo, postquam surrexerunt de terra, confessi sunt se valde deliquisse. Post haec iuravit Hlutharius patri suo fidelitatem, ut omnibus imperiis suis obedire debuisset, et ut iret in Italiam et ibi maneret, et inde non exiret nisi per iussionem patris. Tunc iuraverunt et ceteri. Post haec piissimus princeps indulgentiam dedit eis, si hoc iuramentum conservarent. Dimisit eos habere patrimonia et omnia quae habebant, praeter quod ipse manu propria tradidit eis. Diviserunt se ibi, et Hlutharius perrexit in Italiam cum consentaneis suis pessimis, et statim Matfridus, qui erat maximus incensor omnium illorum malorum, mortuus est et ceteri nonnulli. Illi vero qui remanserant, febre correpti sunt.

56. Imperator vero, inde regrediens, venit ad palatium Theodonis, et ibi totam hiemem peregit. Post natalem Domini altero anno (835) habuit conventum magnum populorum, et ibi Ebo episcopi firmiter movere non ausi sunt, timentes ut eorum proditor existere debuisset. Et ideo suaserunt eum, ut se concederet ministerium sacerdotale minime habere posse; quod et ita fecit, et ideo sic

plane dimissus est. Quod adhuc omnino emendare opus est, quia mellor est iustum iudicium sanctorum patrum exercere in eo, quam falsam pietatem sub obtentu religionis demonstrare.

57. Ipso eodemque anno perrexit imperator partibus Lugdunensium, ubi obviam ei venerunt filii sui Pippinus et aequivocus filius eius qui adhuc imitator filiorum est supradictorum qui natum iuniores fuerunt. Ibi sedebat imperator cum filiis suis, quousque legati in Italiam venerunt ad Hlutharium, et inde reverentes perrexit ad eum. Inde reversus est imperator, venit Aquis ad sedem suam, et Pippinus reversus est in Aquitaniam, et aequivocus imperatoris perrexit partibus Austriae.

58. Eodem anno ipso in itinere obiit Berengarius, dux fidelis et sapiens, quem imperator cum filiis suis luxit multo tempore. Iste est annus vicesimus secundus a regni domini Ludovici piissimi imperatoris, quem conservare et protegere diu in hoc saeculo dignetur feliciter commorantem, et post haec discententia tempora perducere concedat societatem omnium sanctorum eius, qui est benedictus in saecula saeculorum. Amen.

In codice bibliotheca Caesarea Vindobonensis

Anno vero regni sui 23 (836) habuit imperator colloquium cum fidelibus suis in praedio regali Theodonis mense Maio. Et ibi venerant legati Hlutharii a partibus Italiae, Wulac qui erat abbas, et Rihhardus perfidus, et Eburhardus dignus cum ceteris nonnullis, nunciantes eum libenter venire ad patrem, si pacifice potuisset. Tunc aliqui episcopi et ceteri optimates promiserunt ei sedem cum iuramento, si infirmitas non prohibuisset. Tunc praenunciavit dominus imperator generale concilium sub nomine Wormiacensi civitatem habere, et iussit ut Hlutharius ibi oviam venisset mediante mense Septembrio. Cuique die statuto imperator Wormaciam deveniret cum magna multitudine, et filii sui Pippinus et Ludovicus cum exercitu eorum, ibi iterum venientes legati Hlutharii, et nunciaverunt

VARIANTES LECTIONES.

¹ fidelitates 3. ² an no 4. *italico.* ³ supradicti. 3. 4. ⁴ rogavit ad m. t. c. f. et statim *deest* 1. ⁵ *deest* 4. ⁶ darent 4. ⁷ actibus 3. 4. ⁸ praesentiam 3. 4. ⁹ s. suis 3. 4. ¹⁰ illis 5. 4. ¹¹ revertentes 4. ¹² ei quicquid gestum erat 4. ¹³ postea 2. postquam 4. ¹⁴ qui erat extensus 3. 4. ¹⁵ contemplabatur 4. ¹⁶ eius 3. ¹⁷ hugo 3. 4. ¹⁸ macfridus 3. mathfridus 4. ¹⁹ et ut 3. 4. ²⁰ voluisset 4. ²¹ nisi permissione 3. 4. ²² servarent 3. ²³ *deest* 4. ²⁴ intencor 4. ²⁵ heno 4. ²⁶ alii 3. 4. ²⁷ amovere 3. 4. ²⁸ quod 4. ²⁹ ei 3. 4. ³⁰ sibi 3. 4. ³¹ ostenderet 4. ³² *deest* 4. ³³ melius 3. 4. ³⁴ esset 3. ³⁵ *deest* 4. ³⁶ ad partes 4. ³⁷ imitator 1. imitator est supradictorum qui natu iuniores erant 6. ³⁸ natu 3. ³⁹ pippinus est lodewicus qui natu iuniores erant 4. *media desunt.* ⁴⁰ quoadusque 4. ⁴¹ l. sui in 4. ⁴² veniret 4. ⁴³ et inde r. p. ad eum inde *deest* 4. ⁴⁴ et venit 3. 4. ⁴⁵ aquitaniam; lodewicus p. ad partes 4. aquitaniam et ludovicus perrexit austrie. 6. ⁴⁶ austrae 3. ⁴⁷ bergarius 1. ⁴⁸ XXV. 3. XXIII. 4. ⁴⁹ *deest* 3. 4. ⁵⁰ dignetur 3. 4. ⁵¹ est benedictus deus 3. est deus b. 3. 4. ⁵² *deest* 3. 4. ⁵³ o codes. ⁵⁴ sic.

NOTAE.

^a Iterum Germanum audis; *das Zeit* apud nos generis neutrius est.

^b Anni 836 autumnus. Cf. Ann. Bert., Fuld. et Vita Ludovici.

^c Haec fortasse opere absoluto, cum Ludovicus

D postea rebellasset, adjecta sunt.
^d Supra vidimus Theganum annos imperatoris ab anno 814 computare, quare annus 835 vicesimus secundus ejus dicatur necesse est.

Hlutharium in febre bis ^a interea valde laborare, et minime venire potuisse. Eodem anno supradictus Walah mortuus est, et ceteri nonnulli infidelium. Eodem anno Hetti beatus Treverensis archiepiscopus ^a, divino iussu instinctus, asportavit corpus sancti Castoris de loco in quo antea requiescebat, qui vocabatur Caradona ^b ad locum qui vocatur Confluentes, ubi Mosella in Renum intrat, ad monasterium quod ipse supradictus archiepiscopus a fundamento construxerat, sicut ei in visu praecepit sanctus Maternus, qui erat tercius Treverensis archiepiscopus. Et in festivitate sancti Martini venit sanctum corpus ad Confluentes cum magno honore; et in crastina die Dominico consecravit supradictus pontifex illam ecclesiam in honore sancti Castoris et omnium sanctorum confessorum. Et post consecrationem suscepit sanctum corpus, et collocavit illud in ecclesia honorifice, sicut dignum erat. Octavo vero die post consecrationem, quod est 14. Kal. Decemb. die Dominico, venit dominus imperator cum coniuge et

liberis, et post missarum sollempnia obtulit ibi maximam dona in auro et argento, et mansit ibi duos dies et ~~in eadem nocte~~, et honoravit eum supradictus pontifex cum coniuge et liberis et omni cum familia sua donis innumeris. Dominus imperator rediit Aquas ad sedem suam, et ibi totam hiemem permansit.

Anno vero 24 (837) praenunciavit imperator, ut cum omni exercitu voluisset ire Romam cum filiis suis et Hludowico, et statuit seditiones ^c in nonnullis locis contra Danaos. Illi vero Danai venientes ad unam seditionem, et interfecerunt ibi innumerabilem multitudinem Christianorum; et ibi cecidit Hemminch qui erat ex stirpe Danorum (sic); dux Christianissimus, et Eccihardus alius dux, et multi optimates imperatoris; et aliqui comprehensi sunt et postea redempti. Hoc audiens imperator, dimisit iter, quod praenunciatum habebat, et revertens ad praedium Gundulfi, cum omni exercitu venit Novomagus castrum, quod situm est super fluvium Valvum.

Explicit origo Regum atque Acta.

VARIANTES LECTIONES.

^a In febribus interea?

NOTÆ.

^a Obiit an. 847. Regino.

^c Stationes militum vel pagensium

^b Carden ad Mosellam, in pago olim Meguensi.

ANNO DOMINI DCCCXLII

AGNELLUS ⁹ QUI ET ANDREAS

ABBAS S. MARIE AD BLACHERNAS ET S. BARTHOLOMÆI
RAVENNATIS.

NOTITIA HISTORICA IN AGNELLO.

(Apud Fabricium, Bibl. med. et inf. Lat.)

Agnellus, qui et Andreas, abbas S. Mariæ ad Blachernas et S. Bartholomæi Ravennæ circa annum Christi 842, scripsit Librum Pontificalem, sive Vitas episcoporum Ravennatum, a sancto Apollinari usque ad Petroniacum, et, qui ei circa annum 856 successit, Georgium. Primus ex codice bibliothecæ Estensis edidit, dissertationibusque observationibus et appendice monumentorum veterum illustravit Benedictus Bacchiolus, abbas S. Mariæ de Laeroma ordinis

S. Benedicti congregationis Casinensis, Mutinae, 1708, in 4°; et tomo II Scriptorum rerum Italicarum, eruditissimi Muratorii, Mediolani 1725, in-fol. Confer *Journal des savants* 1710, nov., pag. 563; *Neven Bucher-Saal*, tom. I, pag. 216; *Acta eruditorum*, anno 1710, pag. 550, et an. 1724, pag. 49, etc. Vitam sancti Apollinaris exhibent etiam *Acta sanctorum*, tom. V Julii, pag. 350.